

Malmö Högskola

Lärande och samhälle

Skolutveckling och ledarskap

Masteruppsats

30 högskolepoäng, avancerad nivå

Kodväxling hos tvåspråkiga barn i förskolan

Code-switching among bilingual Pre-school children

Maysam Abbas

Masterprogram i pedagogik, 120 hp

Examinator: Anna Jober

Slutseminarium: 2016-02-04

Handledare: Anne Harju

ABSTRACT

The purpose of this study is to get knowledge of how bilingual children use their own two languages, Arabic and English in bilingual preschool environment and the factors which effect the choice of their languages and use of the Code-switching.

The material is qualitative and includes interviews with two teachers and six observations of six children at the same department. They were one boy and five girls and their ages were 3 to 6 years. I have followed and observed them on several occasions during the years 2013- 2014.

Theoretically, I have used a sociocultural perspective. In order to be able to analyze and make visible the code-switching I have also used Michel Foucault's power perspective. The reason is the children's languages have to qualify for an active process. They use code-switching as a power to include and exclude friend and staff in different ways depending on different situations.

My results show that code-switching is common, normal, and a hallmark of the daily life of a bilingual for preschool environment and it is important children to be able to use all their language abilities in preschool. Bilingual and multilingual children can use the language and code-switching with different purposes that depends on the context. Children who use code-switching in their everyday life would have great opportunities for creative and rich conversation. Children can use the code-switching as a communicative resource and when they use code-switching as a resource from more than one language. The results also show the children use their language as a way to gain influence over a situation. Children can also choose a language that not all understand in order to communicate with any specific children. The literature review and the results show a research area with a number of blind spots. More research regarding code-switching and bilingual resources are needed in pre-school.

Keywords

Bilingualism, code-switching, exclude, include, influence, resource, pre-school.

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning är att få kunskap om hur tvåspråkiga barn använder sina två språk, arabiska och svenska, i en tvåspråkig förskolemiljö och vilken inställning pedagogerna på förskolan har till språkval och barnens användning av kodväxling.

Materialet är kvalitativt och omfattar intervjuer med två förskollärare och sex observationer av sex barn vid samma avdelning. Dessa var en pojke och fem flickor i åldern 3-6 år. Jag följde och observerade dem vid flera tillfällen under läsåret 2013-2014.

Teoretiskt har jag utgått från Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv och den sociokulturella teorin. För att kunna analysera och synliggöra den språkliga kodväxlingen har jag även utgått från Michel Foucaults maktperspektiv. Anledning är att barnens språkval ses som en aktiv process i detta arbete. De använder sig av kodväxling som en form av makt för att inkludera och exkludera kamrater och personal på olika sätt beroende på olika situationer.

Mitt resultat visar att kodväxling är både vanligt och ses som normalt, det präglar det vardagliga livet i en tvåspråkig förskolsmiljö. Tvåspråkiga och flerspråkiga barn kan använda språk och kodväxling till olika syften beroende på sammanhanget. Resultatet visar också att barn som använder kodväxling i sin vardag har stora möjligheter till ett kreativt och rikt samtal. I min studie förekommer att barn kan använda kodväxling som en kommunikativ resurs. Det kan också handla om att barnen använder sina språk som ett sätt att skaffa sig makt över en situation. Barnen kan välja ett språk som inte alla förstår för att de just då vill baret bara kommunicera med några specifika barn, kanske för att snabbt komma överens om regler för en lek och på så sätt kan förhandlingar mellan barnen påverkas av vilka förmågor de har i olika verbala språk.

Nyckelord

Exkludera, förskolan, inflytande, inkludera, kodväxling, makt, resurs, tvåspråkighet.

Förord

Jag vill tacka medverkande barn och förskollärare som ställt upp på intervjuerna och hjälpt mig med sina åsikter, synpunkter och som har gjort denna studie möjlig. Jag vill även tacka min handledare Anne Harju för allt stöd och för intressanta och givande diskussioner. Ett stort tack till min familj för allt stöd och deras tålamod, då detta arbete har krävt många timmar hemifrån.

Maysam Abbas

Malmö 2016-02-04

Innehåll

1. Inledning	9
1.1 Syfte och frågeställningar.....	10
2. Litteraturgenomgång.....	12
2.1 Tvåspråkighet.....	12
2.2 Kodväxling.....	14
2.2.1 En grammatik utgångspunkt.....	15
2.2.2 En sociokulturell utgångspunkt.....	16
2.3 Kodväxling hos barn.....	17
2.3.1 Inkludering och exkludering.....	18
2.4 Varför kodväxlar barn?.....	19
2.5 Kritik mot kodväxling.....	21
3. Teoretiska utgångspunkter	23
3.1 Mina teoretiska utgångspunkter.....	23
3.1.1 Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv.....	23
3.2 Sociokulturellt perspektiv.....	24
3.3 Michel Foucaults syn på makt.....	25
4. Metod och genomförande.....	27
4.1 Metodval.....	27
4.1.1 Observation som metodval.....	27
4.1.2 Intervjuer.....	28
4.2 Urval.....	29
4.3 Avgränsning.....	30
4.4 Etik.....	30

4.5 Genomförande och analys.....	31
5. Resultat och analys.....	34
5.1 Kodväxling som resurs för barn och verksamheten.....	34
5.1.1 Kodväxling som en kommunikativ resurs.....	34
5.2 Kodväxling som hjälpmedel vid samtalen.....	38
5.3 Kodväxling och inflyttande i förskolan.....	41
5.3.1 Inflyttande att styra samtalet (inkluderar eller exkluderar andra från samtalet).....	41
6. Diskussion och slutsats.....	46
6.1 Metoddiskussion.....	46
6.2 Resultatdiskussion.....	47
7. Vidare forskning	53
8. Referenser.....	55
9. Bifogar	57
9.1 Brev till föräldrar.....	57
9.2 Frågor till förskollärare.....	58

1. Inledning

Vi lever idag i ett mångkulturellt samhälle där många barn i förskolan har ett annat modersmål än svenska. Enligt SCB-statistik (2013) har ca 8 000 av ca 19 000 förskolebarn i Malmö stad ett annat modersmål än svenska. Därför har flerspråkighet under de senaste åren blivit en aktuell och viktig fråga i förskoleverksamheten. Barnens språkutveckling är en av förskolans huvuduppgifter, och enligt läroplanen ska pedagogerna i förskolan stimulera språkutveckling både i svenska och modersmål: ”Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling” (skolverket 2010). Därför funderar många pedagoger över hur förskolans verksamhet kan utveckla modersmålet och därmed språkutvecklingen, likaså hur deras inställning till olika språk påverkar barnens trivsel på förskolan. Modersmålets användning i förskolan har också lett till att barnen lär sig växla mellan språken och använda sig av olika koder från både det svenska språket och det egna modersmålet, det vill säga man gör en kodväxling.

Jag blev intresserad av kodväxling hos små barn dels för att jag själv lever i en tvåspråkig familj och det ligger mig varmt om hjärtat att undersöka hur två språk kan utvecklas parallellt och samtidigt hos barnen. Jag märker att vi i hemmet, både barnen och vi vuxna, använder språken lite som det passar oss, och vi håller oss inte endast till ett språk när vi pratar. Och dels för att den tidigare forskningen kring kodväxling i förskolan är begränsad, särskild forskning som berör barnen som talar svenska och arabiska. Dessa två språk skiljer sig mycket åt. Det är intressant att ha kunskap om hur tvåspråkiga barn samspekar med varandra i det enspråkiga samhället. Det finns dessutom inte så mycket forskning om kodväxling mellan svenska och arabiska språk. Studien vill bidra till forskning om kodväxling där svenska är ett av de inblandade språken. Därför tycker jag att det är extra intressant att titta på de mönster för kodväxling som tvåspråkiga barn följer och i vilka situationer kodväxling sker.

I mitt arbete som förskollärare ser jag att det finns ett stort antal barn som har arabiska som sitt modersmål. Det har därför blivit extra viktigt för mig att tänka över kodväxlingen hos barnen i förskolan och på vilket sätt kodväxling kan hjälpa dem med att utveckla sitt lärande och sin utveckling, likaså kodväxling som en utväg vid samtal. Jag är även intresserad av hur barnen använder sina språkval för att få inflytande och makten över olika situationer och hur pedagoger kan förhålla sig till situationer när barn utnyttjar sina språkkompetenser för att få inflytande. Då blir kodväxlingen ett extra verktyg för tvåspråkiga barn.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att dels beskriva hur tvåspråkiga barn använder sina två språk, arabiska och svenska i en tvåspråkig förskolemiljö, dels vill jag undersöka hur kodväxlingen kan se ut hos tvåspråkiga barn. Jag vill även beskriva vilken inställning pedagogerna på förskolan har till språkval och barnens användning av kodväxling. Fokus är därmed på hur språkanvändningen påverkar barns möjligheter till lärande och utveckling i förskolan.

Frågeställningar

1. Hur använder sig barnen i studien av sina två språk och vilka typer av kodväxling använder sig barnen av?
2. Hur ser pedagogerna på förskolan på kodväxling?

2. Litteraturgenomgång

Kapitlet inleds med en diskussion om begreppet tvåspråkighet. Efter det följer ett avsnitt om begreppet kodväxling och hur kodväxling fungerar hos barn. Jag kommer även att förklara varför kodväxlar barnen? Jag kommer att avsluta detta kapitel med kritik mot användning av kodväxling hos barn. Detta för att kunna koppla den tidigare forskningen till min studie och mitt syfte om hur tvåspråkiga barn använder sina två språk, arabiska och svenska, i en tvåspråkig förskolemiljö och hur ser ett antal pedagoger på kodväxling i förskolan.

2.1 Tvåspråkighet

Tvåspråkighet är ett begrepp som diskuteras ofta med stort intresse och även väcker starka känslor i Sverige. En del ser på tvåspråkighet som begränsningar med andra del ser det som en tillgång och möjlighet. Det är mest i enspråkiga samhällen som diskuteras begreppet tvåspråkighet. I tvåspråkiga samhällen upplevs det som naturligt att det talas flera språk (Håkansson 2003).

Enligt Özerk (2007) kan begreppet tvåspråkighet betraktas som ett samlingsbegrepp. Han hävdar att begreppen tvåspråkighet och flerspråkighet ofta används om varandra. Özerk ser på tvåspråkighet som en underkategori av flerspråkighet. Han menar att behovet av sociala, kulturella och handelsmässiga kontakter mellan människor med olika språk har gjort att flerspråkighet har blivit en viktig förmåga för människor.

En kort historisk tillbakablick från och med slutet av förra århundradet fram till början av 1960-talet visas att tvåspråkighet till stor del har behandlats illa. Enligt Özerk (2007) handlar de negativa synpunkterna mest om förhållandet mellan tvåspråkighet och intelligensmässig utveckling. Özerk hänvisar till den engelske lingvisten Laurie (1890) som förde fram en av de första negativa förklaringarna om tvåspråkigas intellektuella och andliga utveckling. Han hävdade att det inte var möjligt för ett barn att utveckla två språk lika bra. Laurie (1890) menade att tvåspråkig utveckling skulle leda till en halvering av barns intellektuella och mentala utveckling.

Andra forskare har däremot kommit fram till att tvåspråkighet medför positiva resultat för individen. Till exempel Warroll (1972) som gjorde en undersökning bland 4-9 åriga tvåspråkiga barn i Sydafrika. Han kom fram till att barnen som kan två språk blir mer språkligt uppmärksamma och medvetna än enspråkiga barn. I Carringers (1974)

undersökning bland spansk-amerikanska tvåspråkiga barn i södra Amerika fick tvåspråkiga barn högre poäng på ett test som hade med tänkande att göra i jämförelse med enspråkiga barn. Hakuta och Diaz (1985) undersökte sambandet mellan intellektuell utveckling och tvåspråkig utveckling hos 300 spansk-engelsktalande barn med föräldrar med bakgrund från Puerto Rico. Undersökningen visade att det fanns ett måttligt positivt samband mellan tvåspråkighet och intellektuell utveckling. Deras undersökning blev ett viktigt underlag för kommande undersökningar som berör flerspråkighet.

Skolverket (2013) beskriver i en studie om flerspråkighet i förskolan att det finns en relation mellan tvåspråkighet, kodväxling och språkutveckling på ett positivt sätt. Pedagogerna i förskolan har därför ett betydelsefullt uppdrag att utöka barns ordförråd som en del av språkutveckling i tvåspråkighet.

Sammanfattningsvis kan sägas att tvåspråkighet historiskt har betraktats som en blandning av två språk och som en brist på kompetens hos talaren. De negativa synpunkterna har mest handlat om förhållandet mellan tvåspråkighet och intelligensmässig utveckling. Synen på tvåspråkighet har dock förändrats genom åren. Detta på grund av att flera studier visar på positiva samband mellan tvåspråkighet och intellektuell utveckling.

2.2 Kodväxling

Cromdal och Evaldsson (2003) definierar begreppet kodväxling som ”en komponering av två koder/språk som uppfattas och tolkas som en lokalt meningsfull händelse av deltagarna” (s.113). Författarna poängterar att kodväxling kan ge en extra möjlighet för tvåspråkiga personer att berika sina samtalsbidrag i jämförelse med enspråkiga samtal. De menar också att kodväxling är en samtalsteknisk resurs som tvåspråkiga ofta använder sig av för att planera sina sociala samspel. På detta sätt blir kodväxling en samtalsresurs som tvåspråkiga äger. Medan Gumperz (1982) anser att ”kodväxling i samtal kan definieras som en kombination av två koder där avsnitt av tal inom samma talutbyte hör till två olika grammatiska system eller delsystem” (s.59). Park (2004) däremot hävdar att ”kodväxling är ett resultat av språkmöte” (s.279), där man växlar mellan språk i en och samma kontext. Park förklarar att före 1970-talet fanns det flera studier som nedvärderade kodväxling och betraktade kodväxling som ett tecken på att talarna inte har tillräcklig kunskap i ett enda språk. Under 1970-talet började forskarna se på kodväxling med nya ögon. Gumperz (1982) menar att kodväxling är en kommunikativ strategi som talare använder för att nå ett visst intryck. Kodväxling kan då

fungera som en symbol för gruppidentitet och solidaritet. På liknade sätt visar Berglund (2008) i sin undersökning att tvåspråkiga barn använder kodväxling som verktyg för att förtydliga sitt uttalande, för att skapa en speciell kommunikationseffekt, för att skärpa eller för att mildra sin uttalande samt för att modifiera sitt budskap.

Skillnaden mellan dessa definitioner är att Park (2004) och Berglund (2008) anser att man använder kodväxlingen för att uppnå ett specifikt intryck och få fram sin vision med hjälp av kodväxlingen, medan Cromdal och Evaldsson (2003) anser att kodväxlingen används för att berika samtalet. Cromdal och Evaldsson menar också att kodväxlingen är ett sätt att planera samspelet med sin omgivning.

Aarsæther (2008) anser att internationell forskning om kodväxling är omfattande idag, även om fältet inte har fått så stort intresse i de nordiska länderna. Enligt Aarsæther (2008) att kodväxling hos tvåspråkiga människor kan diskuteras utifrån två olika utgångspunkter. Den första utgångspunkten bygger på en grammatisk inriktning och den andra utgångspunkten styrs av sociokulturella perspektiv.

2.2.1 En grammatik utgångspunkt

Aarsæther (2003) poängterar att en grammatisk inriktning möjliggör för forskare att studera hur två språk påverkar varandra på en grammatisk mikronivå. Fokus ska läggas på vilka möjligheter och begränsningar som grammatiskt sett finns i sådana språkmöten. Han benämner flera internationella forskare representerar denna tradition perspektiv bland andra Poplack (Poplack, 1980) och Myers-Scotton (Myers-Scotton, 1993) även om de har en annan utgångspunkt. Vidare nämner han att inom norsk forskning finns få forskare som diskuterar den grammatik utgångspunkten. Park (2000) och Türker (2000) har bland andra tagit sig an hur norska och turkiska respektive koreanska och svenska ord och satsbyggnad har påverkat varandra i dagligt tal hos turkisk-norska respektive koreanska och svenska ungdomar.

Enligt Håkansson (2003) har Park (2000) i sin avhandling utforskat kodväxling hos tvåspråkiga barn med språkkonstellationen svenska och koreanska. Park har använt sig av Poplacks modell och Myers-Scottons språkmodell för att analysera sitt material. I Parks avhandlings diskussion förkom det att de modeller som föreslagits för att analysera sitt material inte fungera på alla språk. Park anser att olika språk helt enkelt ge olika möjligheter för kodväxling.

Enligt Park (2004) finns det tre olika typer av kodväxling beroende på var kodväxling framkommer i samtalet.

- Tag-kodväxling: kan ske var som helst i ett samtal och utgörs ofta av interjektioner, utrop och påhäng (Park 2004, s.304). Exempel inom svenskan är meningsutfyllnaden ”Jag menar”, utrop som ”Herre Gud! Nej!” och påhängande sats ”Förstår du?”
- Intersententiell kodväxling: denna kodväxling sker vid meningsgränsen, meningsöverlappningar mellan två språk, dvs. mellan satser och påhängsväxling förtydligar. ”Jag är inte här under den perioden. I’m off to L.A. for three weeks. Vad sägs om veckan efteråt?” Den engelska meningen i exemplet utgör intersententiell kodväxling (Park 2004, s.303). De två första typerna kräver lite kunskap om grammatiken i de språk talaren växlar mellan. (Park, 2004).
- Intrasententiell kodväxling: kodväxling sker vid meningsgränser. Denna kodväxling sker inom satser, dvs. i meningar. Ett exempel enligt Park (2004, s.304) är ”Hur var din vacation i år?” Den sista kodväxlingstypen, kräver större grammatiska kunskaper och avser kodväxling inuti en mening. Tanken är att intrasententiella växlingar sker friktionsfritt mellan de två språkens satslära.

Park (2004) refererar till (Poplack, 1980) som anser att det finns en relation mellan typer av kodväxling och graden av tvåspråkighet. Poplack (1980) menar att barn som har god förmåga i båda språken lätt kan använda intrasententiell kodväxling. Medan barn som har mindre eller endast passiv kunskap i det ena av de två språken, kan mest använda sig av tag-kodväxling och intersententiell kodväxling. De kodväxlingarna sker utan hänsyn till kunskap om båda språkens syntax.

Utifrån grammatisk utgångspunkt har jag använt mig av olika typer av kodväxling för att synliggöra hur ofta dessa typer av kodväxling förekommer i barns användning av sina två språk, arabiska och svenska, i en tvåspråkig förskolemiljö. Dessa typer av kodväxlingar som fanns i Parks studie (2004) förekommer också i barns videoobservationer, och några exempel ges i resultatkapitlet. Parks kodväxlings kategorisering har hjälpt mig att se närmare på hur barnen använder sig av vissa typer av kodväxling, hur kodväxlingen sker och vad som ligger bakom detta. Jag återkommer till detta i kapitel 4.

2.2.2 En sociokulturell utgångspunkt

Cromdal och Evaldsson (2003,s.30–31) anser att flerspråkighet är en fråga om samhällsorganisation. Människors språkanvändning ses som helt eller delvis begränsat av samhällets flerspråkiga organisation. Vidare förklarar forskaren att nu för tiden befinner vi oss i en utveckling av det sociolingvistiska spåret. De nämner att flera forskare är intresserat att undersöka kodväxling utifrån sociolingvistisk perspektiv, att studera förhållandet mellan språk och samhälle på olika sätt, bland andra Myers-Scottons (1993-2000) som med sin ”markeringsmodell” för kodväxling visar att val av språk är betydelsefullt för den situation som en talare befinner sig inom. I Myers-Scottons förklaring innebär detta att varje språkbrukssituation formas av en rad kulturellt etablerade förväntningar på deltagarna och deras språkanvändning– inklusive deras spårkval. Varje social situation försätter dessutom sina deltagare i någon slags relation till varandra. Enligt markeringsmodellen att kodväxling kan bli en möjlighet för deltagarna att antingen möta eller att ta avstånd ifrån dessa förväntningar och att på detta sätt välja att antingen acceptera eller omförhandla sin sociala identitet. På samma tankegång anser Aarsæther (2003) att den sociokulturella utgångspunkten i kodväxlingsforskningen talas om en social nivå, där fokus riktas mot förhålland mellan språk och samhälle och där forskarna försöker ge samhällsliga förklaringar till att flerspråkiga kodväxlar. Denna kodväxling ta sin utgångspunkt utifrån växling mellan meningar som kallad” *intersentiell*” kodväxling eller växling på diskursnivå.

I min studie kommer jag diskutera kodväxling hos tvåspråkiga barn utifrån den sociokulturella utgångspunkten. Orsaken till detta är att min studie fokuserar på hur språkanvändningen påverkar barns möjligheter till lärande och utveckling i förskolan.

2.3 Kodväxling hos barn

Ladberg (2003) anser att kodväxling förekommer i vardagssamtal hos både barn och vuxna. Tidigare var det vanligare att prata om språkblandning bland barn och kodväxling bland vuxna. Skälet till detta är att kodväxling räknas som en medveten handling medan språkblandning ses som ett mer slumpmässigt användande av olika språk. Nya undersökningar som handlar om kodväxling har dock visat att barn redan vid tre år kan anpassa och välja sitt språk efter sammanhang, genom till exempel att inte kodväxla med enspråkiga personer. Barn lär sig tidigt att anpassa sina språkkompetenser efter personal och situationer som finns omkring dem. Barn som växer upp i flerspråkiga familjer vänjer sig också vid att kodväxla i sin omgivning (Skolverket 2013). På liknande vis visar Cromdal och

Evaldsson (2003) i analysen i sin forskning att kodväxling inte är ett uttryck för brist på barns språkkompetenser. Det är tvärtom att kodväxling är ett uttryck för språklig kompetens i två språk.

Enligt Musk och Wedin (2010) finns det flera orsaker till varför ett tvåspråkigt barn kodväxlar. Kodväxling hos barn används som en strategi för att betona något eller för att tydliggöra och markera en nyansskillnad mellan ord i olika språk. Kodväxling kan också användas för att markera närhet eller avstånd till en grupp. Vidare menar författarna att de språkliga enheterna som ingår i kodväxlingen kan vara ett ord, en fras eller flera meningar. De menar att barnen kan tala på ett språk, sedan säga ett ord på ett annat språk- kodväxla- för att återgå till det språket som hen talade först.

Ladberg (2003) hävdar utifrån sin forskning att barn kodväxlar mellan språk efter deras behov och utvecklar sina språk på olika sätt beroende på vilka de pratar med, och vad de pratar om. Hon refererar till Salameh (2003) som menar att forskarna inte har kartlagt om tvåspråkiga barn från början lär sig sina språk som ett eller två system, däremot har barn förmågan att kodväxla sina språk efter person och situation, på så sätt kan förhandlingar mellan barn påverkas av vilka förmågor de har i olika verbalspråk. Ett barn växlar mellan språk på grund av olika anledningar som bland annat att växla mellan språk efter kunskaper. Salameh menar att barn som inte kan ett ord på ett språk kan ta hjälp av ett annat språk. Barn kan kodväxla mellan språk för att få mer effekter i sina samtal. Växling mellan språk är ett sätt att ta in uttryck som är mer talande på ett annat språk.

Utifrån tidigare studier kan sägas att den kreativa potential som det innebär att behärska två eller flera språk, är viktig kunskap för att föra vidare till förskolan och skolans värld, eftersom det kan bidra till att synliggöra tvåspråkiga barns resurser.

2.3.1 Inkludering och exkludering

Kodväxling handlar om att flerspråkiga barn lånar eller byter ord från olika språk som dem behärskar. Kodväxling kan vara ett viktigt verktyg för flerspråkiga barn för att organisera socialt samspel. Barn använder sina olika språk efter sina behov och syften. Det kan handla om att inkludera eller utesluta andra från sina lekar och samtal i olika sammanhang (Ladberg 2003).

Ytterhus (2003) anser i sin studie att inkludering handlar om tillhörighet och deltagande i det sociala livet tillsammans med andra medan exkludering handlar om upplevelser av ensamhet,

utstötning eller brist på tillhörighet (s.18). Ytterhus (2003) har gjort en undersökning av barn i åldrarna 3-6 år, där fokuset ligger på barnens sociala samvaro och samverkan. Hennes studie handlar bland annat om vad som händer när barn med minoritetsbakgrund möter andra barn (Ytterhus 2003). Forskaren anser att språket kan betraktas som en del av det sociala samspelet och ett krav för kommunikation med andra och barnen på förskolan använder sig av olika strategier för att ordna sin sociala tillvaro tillsammans med kompisar. Hon går vidare och skriver att ”alla former av social samvaro kan innehålla eller sakna socialt samspel, inklusion och exklusion” (s.18). Hon påpekar i sin undersökning att språkliga och kulturella koder är viktiga för det sociala samspelet. Hon hävdar i sin analys att barnen som har samma modersmål är mest intresserade av att leka med barn som har respektive modersmål.

Jonsson (2010) anser att språk och språkliga fenomen som kodväxling kan användas för att förhandla om makt. Hon menar att kodväxling kan användas för att markera närhet till en grupp (inkludering) eller markerar avstånd från majoritetsamhället (exkludering). Hon påpekar i sin undersökning att som förskollärare är det viktigt att ha kunskap om kodväxlingens maktfunktioner för att kunna stödja barnen i deras lärande och språkutveckling.

Med begreppen exkludering och inkludering i detta arbete kommer jag att belysa hur tvåspråkiga barn kan använda kodväxling som ett hjälpmedel för makt, det vill säga att utesluta andra barn från sina lekar och samtal i olika sammanhang (exkludering) och hur barn använder sin språkkompetens och kodväxling som ett hjälpmedel för att bjuda in personal och barn till samtal oavsett vad de talar för språk (inkludering). Jag återkommer till begreppet makt i kapitel 4.

2.4 Varför kodväxlar barn?

Jonsson (2010) anser att barnen kan använda sig av kodväxling för att betona något, för att förtydliga något eller för att markera en nyansskillnad mellan ord på olika språk. Kodväxling kan även användas för att knyta eller bryta relation mellan kamrater. Medan Hyltestam och Stroud (1999) anser att barnen kan använda sig av kodväxling för att skapa en ny situation t.ex. på så sätt att barnen genom att kodväxla att markera situation som mera intim eller informell. Håkansson (2003) framhäver att det finns en mening till att barn håller igång två språk samtidigt och växlar mellan dem. Barnen använder sig till exempel av ”kodväxling för att skapa gemenskap eller/och utesluta någon ur gemenskapen” (s.128). Hon anser att fördelen med att barn använder sig av kodväxling för att skapa en dramatikeffekt och öka

uppmärksamheten hos lyssnaren. Vidare menar hon att kodväxling ger tvåspråkiga barn en ny dimension till samtalet.

- **Kodväxling som en kommunikativ resurs**

Björk-Willén (2006) visar i sin avhandling att många tvåspråkiga barn i förskoleåldern använder kodväxling som en möjlighet för meningsskapande i praktiken. Han hävdar att användningen av flera språk i vardagen ger ytterligare en bredd till det sociala samspelet. Ett barns flerspråkighet blir en av flera multimodala resurser som barnet använder för att delta i lekar och organiserade aktiviteter.

Cromdal och Evaldsson (2003) framhäver att kodväxling hos barn används som en resurs för att berika barns samtal i rollekar och tal på organisationsnivå där barn pratar om hur leken ska organiseras. Barnen använder deras flerspråkighet som en tillgång för att organisera sin rollek. Vidare visar forskaren i sin forskning hur barn med åren utvecklar sina förmågor att använda sig av kodväxling för att uppnå olika kommunikativa mål. De visar att kodväxling är en extra potential för flerspråkiga barn för att utöva inflytande i övriga gruppen. Kodväxling används som en samtalsstrategi mellan barn i gruppen, bland annat genom att kontrollera och styra de olika gruppmedlemmarnas deltagande i gemensamma aktiviteter. Kultti (2012) visar däremot i sin avhandling att barnen använder svenska och modersmål på olika sätt. Resultatet visar att gemensamma aktiviteter där enskilda barn får utrymme och kan delta på olika grunder ger goda villkor för språklig och kommunikativ utveckling. Användning av majoritetsspråket framstår som nyckeln till gemenskapen med andra barn i gruppen. Likväl är talat språk endast en av resurserna som barn använder sig av i syftet att kommunicera med andra. Vidare menar Kultti (2012) att språkbyten har ett inkluderande syfte då de sker från modersmålet till svenska. Barnen byter också samtalsämne genom att börja tala svenska i en lek där de kommunicerar på modersmålet. Barns språkliga och sociala kunskaper flätas samman till en helhet. På ett likande vis hävder Aarsaether (2003) att barnen använda språkval och växling mellan olika språk för att framhäva eller överdriva sina bidrag i ett samtal. Han menar att kodväxling hos små barn är en extra möjlighet som barn använder för att organisera det sociala samspelet.

- **Kodväxling och identitet**

Ladberg (2003) visar som ett resultat utifrån sin forskning att språket hör ihop med människans identitet. Kodväxling kan användas som en identitetsmarkör. Den kan också visa på samhörighet och lojalitet med en viss etnisk eller kulturell grupp. Vidare menar hon att identitet handlar om att tvåspråkiga barn i tidig ålder bildar sig en positiv uppfattning om sina språkfärdigheter som gör dem stolta över att ha tillgång till flera språk och kulturer. Med språkvalets hjälp kommunicerar vi och ger samtidigt uttryck för vår identitet. Barn kan växla mellan språk för att visa samhörighet. Samtalsämnet kan vara en orsak till kodväxling. Ladberg (2003) tar ett exempel med tre iranska barn som leker med varandra och talar på svenska och så fort samtalen börjar komma in på något som händer hemma då växlar barnen språket till persiska. Landberg (2003) menar att språkväxling kan betyda förändring mellan de som samtalar. Språket kan användas som ett redskap för att skapa större makt mellan samtalsparterna.

Steensig (2003) har gjort en undersökning som handlar om relation mellan språk och makt. Han intresserade sig för om kodväxling kan användas till något speciellt, och om det finns ett system för när barnen växlar mellan språken. Fokuset ligger på om kodväxling används i samband med något som kan liknas vid ett maktspel. I studien visar han att tvåspråkiga barn kan använda kodväxling som ett sätt att dra uppmärksamheten till sig. Han framhåller att barnen kan använda sig av kodväxling för att vinna maktkamper och att denna förmåga bidrar till att ge barnen en dominerande position i gruppen. Håkansson (2003) anser att tvåspråkiga barn kan använda kodväxling som en strategi för att byta ämne i vissa sammanhang.

Musk och Wedin (2010) resonerar i sin forskning att det är viktigt att läraren blir bekant med kodväxling och att den har olika syften och användningar i den lärandeprocessen. För att sedan kunna ge barnen det stödet som de behöver i sin språkutveckling och identitetskapande istället för att tysta dem. Kodväxling hos barn kan vara ett verktyg för att skapa begreppet ”vi och de”. Man kan säga att språk är makt, och det kan användas för att förhandla om makt, något jag återkommer till i kapitel 4.

Svensson (1998) visar i sin studie att vi genom språket ger tecken på grupptillhörighet, inte bara geografiskt och åldersmässigt utan även social-ekonomiskt, intressegrupp och yrkesutövning. Vidare menar hon att språket fungerar som en del av identitetsutveckling. Att lära sig de två kultursystemen som språken representerar är betydelsefullt för barns identitet. Det handlar om hur barn kan uttrycka sina innersta tankar och känslor och hur de kan leka

språkliga lekar, vrida och vända på ord (modersmål och svenska). Allt detta kräver en mycket god känsla för bägge språk. En persons identitet bärs upp av bl.a. språket. Då spelar personalens attityder till barnets modersmål en stor roll eftersom barnets identitet till stor del ligger i modersmålet.

Kortfattat kan det sägas att tidigare studier visar att kodväxling är ett av de främsta redskapen hos tvåspråkiga barn. Den är viktig för att barnen ska kunna utvecklas och skapa sin egen identitet. Kodväxlingen är också ett verktyg för att skapa gemenskap och den används för att inkludera och utesluta. En av de främsta anledningarna till att barnen växlar mellan språk är även för att skapa en effekt i samtalet, de vill markera något och bestämmer sig för att lägga till en fras eller ett ord på ett annat språk.

2.5 Kritik mot kodväxling

Lüttge (2005) har gjort en studie som handlar om språkliga och lärande där majoriteten av barnen är tvåspråkiga. Hon diskuterar i sin avhandling språkanvändning hos tvåspråkiga barn utifrån två perspektiv, kodväxling som resurs och även språkval som begränsningar av lärande. Hon anser att barnen som kodväxla mellan sina två språk har ett visst pris. Detta pris kan handla bland andra om kunskap och lärande. I analysdelen visar hon att barnen som har mindre svenska ordförråd kan inte alltid använda den resurs som tvåspråkigheten erbjuder genom kodväxling. Hon menar att lära sig ett språk handlar inte om att lära sig ord. Vidare menar hon att barnen som saknar vissa ord på svenska kan vara hinder för barns att följa upp läroprocesser i vissa sammanhang. Medan Berglund (2008) poängterar i sin avhandling att det finns tecken på att barnen använder kodväxling i syfte att inkludera någon i samtalet eller att utesluta någon ur samtalet. Vidare förklarar han i sin undersökning att barnen använder kodväxling i syfte att genom kodväxling framhäva grupptillhörighet.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer jag att presentera mina utvalda teorier, och reflektera över varför de är relevanta för min undersökning.

3.1 Mina teoretiska utgångspunkter

Jag har utgått ifrån Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv och den sociokulturella teorin. Min undersökning studerar kodväxling utifrån sociolingvistisk perspektiv, att studera hur barnen i min studie använder sig av kodväxling i en förskole miljö. Då den viktigaste drivkraften i barns lärande, i detta fall språkrelaterat lärande, är socialt samspel. Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv och den sociokulturella teorin är användbar till mitt undersökningsområde, eftersom jag fokuserar på kodväxling i förskolan och barns användning av sina språkkompetenser. Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv har hjälpt mig att se närmare på hur barnen utvecklas av varandra och påverkar varandra under användning av språkvalet. Jag anser att den sociokulturella teorin och begreppen mediering, artefakt och appropriering som lägger sitt fokus på samspel, lärande och utveckling är centralt i förhållande till min undersökning som studera hur barnen i min studie använder sig av sina två språk och hur ett antal pedagoger ser på kodväxling i förskolan.

3.1.1 Lev S. Vygotskijs sociokulturella perspektiv

Vygotskij var en rysk forskare och pedagog och hans teorier blev omdiskuterade under 1960-talet då han ansåg att barn lär sig bäst i samspel med andra personer, Vygotskij anses vara den sociokulturella teorins fader. Språket och tänkande är det mest centrala i Vygotskijs teorier. Enligt honom grundas sambandet mellan språk och tänkande under barnets utveckling. Språket och tanken befinner sig i ett dialektiskt förhållande (Lindqvist 1999).

Vygotskij (1999) anser att barnet är socialt från början och genom samtalet med andra människor kan språket för barnet fylla en social funktion. Vidare menar han att dialog och mening är viktiga begrepp eftersom kunskapsprocessen och inlärningen sker genom en social process. Utan social kommunikation sker ingen utveckling av språket eller tänkandet. En god språkutveckling är en viktig förutsättning för barnets sociala och psykiska utveckling.

Vygotskij (1999) anser att ett lärande sker i samspel med omgivningen. Lärande är inte en individuell process utan handlar om interaktion mellan den lärande och hans omgivning. Denna kallas ”närmaste utvecklingszonen” som är ett centralt begrepp i Vygotskijs teori.

Vidare menar han att barnet kan prestera mer än vad de kan klara själva genom att samspela med vuxna eller kamrater. Vygotskij (1999) anser att utveckling sker genom lärande och det är lärande som styr utvecklingen. Han menade att genom samspel och samarbete med vuxna eller lärare styrs barnet mot en högre nivå i sin egen utveckling.

- **Vygotskijs syn på tvåspråkighet**

Vygotskij hade enligt Bråten (1996) en positiv syn på en tvåspråkig uppväxt. Han ansåg att förstaspråkets och andraspråkets utveckling går hand i hand och de att ha gemensamma drag. Han definierade språket som tänkandets sociala medel. Vidare ansåg han att individens modersmål och andraspråk gemensamt bidrar till varandras utveckling. Han betraktade att barnet lär sig sitt modersmål omedvetet och ofrivilligt medan inläring av ett främmande eller andraspråk redan från början präglas av medvetandegörande. Därför spelar välutvecklad kunskap i sitt förstaspråk en viktig roll i andraspråkutveckling. Han hävdar att förstaspråk betraktas som spontana begrepp och andraspråk som vetenskapliga begrepp. Han gick ännu djupare in på detta förhållande och ansåg att förstaspråk underlättar andraspråksutveckling, och andraspråket hjälper förstaspråksutveckling (Bråten 1996).

3.2 Sociokulturell teori

Under denna rubrik beskriver jag kortfattat den sociokulturella teorin som är relevant för min studie. Orsaken till detta är att teorin lägger fokus på kommunikation och språkanvändning som mediterande resurs och redskap för lärande och utveckling. Utgångspunkten är att barnens lärande utvecklas i samverkan med andra och med hjälp av materiella redskap som finns i samhället (Säljö 2000).

Den sociokulturella teorin lägger fokus på människan i världen, där synen är att omvärlden skapar oss och vi skapar omvärlden. I och med detta ses språket som en av de viktigaste aktörerna i lärandeprocessen. Säljö (2000) anser att språket är ett viktigt redskap för att skapa kunskaper, vetenskap och förståelse i begreppsliga termer. Språket ger oss även möjlighet att dela erfarenheter med varandra. När barnet introduceras till vår omvärld blir det inlärt i de termer som redan existerar.

Den sociokulturella teorin lägger även fokus på begreppen mediering, artefakt och appropriering. Enligt Säljö (2000) att mediering omfattar de sociala och dialogiska interaktionerna som medierar lärande genom att barnet kan reflektera över sin förståelse och sitt eget lärande tillsammans med andra. Målet är att bemästra (mastery), att överta och

appropriera meningsinnehållet i undervisningsaktiviteterna genom att göra något till sitt eget med egna ord och/eller egen handling. Exempel på mediatorer är när eleven samspelar och tolkar världen med hjälp av olika verktyg. IT, lärare och övriga elever. Lärande medieras genom att barnet kan reflektera över sin förståelse och sitt eget lärande tillsammans med andra (Säljö 2000). Han anser att artefakter kan utgöras av både sociala och dialogiska interaktioner som skapas av såväl skilda språkliga inskriptioner, bilder och symboler som människors beteenden och handlingar. Men också genom olika fysiska eller tekniska artefakter som människan har skapat och format. Mediering sker med hjälp av dessa artefakter. Wertsch (1998) framhäver att appropriering handlar om att göra kunskaper till sina egna. barnet visar att meningsinnehållet i verksamhet har bidragit till egna ord och/eller handlingar. Mediering och appropriering knyts därmed till relationen mellan barnet och lärprocessen samt barnets förmåga och förutsättningar att ge och ta till sig olika meningserbudanden.

Enligt Säljö (2000) kan man utifrån ett sociokulturellt perspektiv undersöka hur miljö, språk och kultur formar individen på olika sätt. En stor del av detta ligger på samspelet och hur människan använder sig av artefakter och därmed hur individen har en verkan på sin egen miljö. Säljö (2000, s.199) hänvisar till Vygotskij som menar att det ständigt pågår en utveckling hos oss människor, detta genom samspel med andra. Samtidigt sker en utveckling som ständigt skapar möjligheter för individen att inta kunskaper och göra dessa till sina egna, det vill säga att lärdomarna blir till erfarenheter som sedan är möjliga att användas med nya syften och med nya perspektiv: att appropriera. Utifrån detta tar människans utveckling aldrig stopp utan istället approprierar människor hela tiden ny kunskap i relation till vilken situation individen befinner sig i. Hur det sociala sammanhanget ser ut beror helt på vilka personer som är där och även vilka artefakter som befinner sig där. Dessa artefakter bidrar till att en person får nya lärdomar och artefakterna blir sedan medierande redskap. Vygotskij (1995) menar att artefakter är en synonym till hjälpmedel som vi som individer använder för att tänka, uttrycka och kommunicera med. Artefakter kan både vara materiella (föremål) eller icke materiella (språk). De artefakter jag valt att inrikta mig på är icke materiella (språk) som barnen använder i sitt samspel med sin omgivning.

3.3 Michel Foucaults syn på makt

Backlund (2004) anser att makt som en position eller resurser som styr till exempel personer eller händelser. Makten utövas på många olika nivåer och av många olika skäl (s.157).

I mitt arbete kommer jag även utgå ifrån ett maktperspektiv. Jag har valt Michel Foucaults syn på makt som en teoretisk utgångspunkt. Michel Foucault var en fransk filosof och idéhistoriker.

Foucault (1980) anser att makten förekommer i alla sociala samspel mellan människor. Det behöver inte vara makt som man utövar, utan makt som diskurs kan hittas överallt. Vidare betraktar han att makten framkallar möjlighet till motstånd och språket kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang. Han synliggör att människor aldrig kan komma undan makten och ”att makten alltid redan finns där och den skapar just det som man försöker sätta emot den” (Foucault 1980, s .95).

Foucault (1980) är intresserad att undersöka en makts relation till de små vardagliga händelser (makterna) som hela tiden formar och omformar oss i det sociala samspelet. Han är tydlig med att betona att makten inte kan ägas av någon enskild eller en grupp individer. Han anser även att makten förekommer som en aktivitet, den är inte stillastående eller bestående. Med det menar han att en individ inte kan ha makt utan att utöva den.

Foucaults maktperspektiv är intressant att använda till den föreläggande studie, eftersom jag undersöker barns användning för kodväxling i förskolans miljö. Barnens språkkval är en aktiv process. De använder sig av kodväxling för att inkludera och exkludera kamrater och personal på olika sätt beroende på olika situationer. Det betyder att barnen vet om att tillhörigheten i en grupp hela tiden måste skapas och bevaras. När barnen inkluderar andra barn till sina lekar och samtal, sker det ett socialt samspel med kompisar och vuxna. Vissa barn tycker om att bestämma över en lek, och även bestämma över något/några barn. Det intressanta med maktperspektivet i det sammanhanget, är att se hur makten kan skapa motstånd, och hur språk/ kodväxling kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang.

4. Metod och genomförande

I detta avsnitt diskuteras den valda metoden. Här redogörs för studiens, urval, etiska ställningstaganden samt studiens analysverktyg.

4.1 Metodval

Föreliggande studie är kvalitativ, vilket innebär att metoden använder sig av ”de inbegriper eller resulterar i verbala formuleringar, skrivna eller talande (Backman 1998, s.31). Valet av den kvalitativa metoden har sin grund i att jag ville undersöka och skapa en djupare förståelse om kodväxling hos tvåspråkiga barn i förskolan, och hur barnen i min studie använder sig av sina två språk för att skapa ett kommunikativt redskap för lek och samspel på förskola, och även ett verktyg för att inkludera och exkludera andra barn och pedagoger från sina lekar och samtal i olika sociala sammanhang. Enligt Larsson (2005) är syftet med en kvalitativ undersökning att få en så bred och noggrann beskrivning som möjligt av det fenomen man vill belysa, man kan därför välja personer som är så olika varandra som möjligt för att komma åt bredden i uppfattningarna. Kvalitativ metod används ofta för att försöka förstå sociala processer och vid studie av individers verklighetsuppfattning och erfarenheter. Skälet till mitt urval är att det finns större sannolikheter att upptäcka och berätta om vilka fenomen som finns på det studerade området och att tolka och analysera de resultat som kan komma fram. Stukat (2005) förklarar det med sina egna ord: ”Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga” (s .32).

Min datasamling består av intervjuer med två förskollärare och sex observationer från den vardagliga verksamheten i förskolan. Med avseende på det förliggande studies syfte, att studera barns användning av sina två språk i en flerspråkig förskolekontext, är båda datainsamling likvärdig (Stukat 2005).

4.1.1 Observation som metodval

Holme och Solvang (1986) menar att genom observation kan forskaren ”titta, lyssna och fråga. Sedan skapa sig en bild av det som verkligen sker undersökningsenheterna, man ska så sättet få fram det nätverket av handlingar och relationer mellan gruppmedlemmarna som kännetecknar det sociala system som man undersöker ” (s, 122). De menar att observation är en bra metod som hjälper forskaren att se olika beteenden och mönster i den studerande miljön. En del av mitt material består av observationer som har dokumenterats med hjälp av

en videokamera. Observationssituationerna av barnen bestod av olika aktiviteter, såsom fri lek, samling och planerad verksamhet, samt utedag och skapande. Jag bestämde mig för att observera barnen i olika situationer för att materialet skulle vara så mångsidigt som möjligt. Barnen fick av sina pedagoger ganska fritt välja sitt språk i berörda aktiviteter.

Jag bedömde att filmning med hjälp av en videokamera skulle vara en lämplig metod för att försöka fånga vad som sägs och sker mellan barn och mellan pedagoger och barn. Kameran gjorde det möjligt att filma kroppsspråk, gester och blickar. Videokameran gav mig en möjlighet att återvända till materialet flera gånger och se på det utifrån olika aspekter och perspektiv som berör barns kodväxling i olika sammanhang. Valet av videoobservationer har både nackdelar och fördelar som påverkar analysdelen. Fördelen med att observera med hjälp av en videokamera är att jag haft möjligheten att kunna gå tillbaka till filmen och se den igen, för att studera olika sekvenser ytterligare under analysen. Nackdelen med att dokumentera genom videoinspelning är att det tar tid att analysera. Eftersom det är kodväxling och samspelet som studeras är det inte möjligt att snabbspola genom materialet för då går mycket förlorat. En annan nackdel med att observera med hjälp av kameran är att barnen i studien känner sig iakttagna och då blir de inte lika bekväma vilket leder till att de inte vågar uttrycka sig på samma sätt som de vanligtvis gör. En annan nackdel är att kameran inte kan uppfatta vad som händer i hela rummet utan bara det som är inom kamerans utbredning.

Med andra ord att man alltid på något sätt påverkar med sin närvaro eller kameran även om man vill fånga vad som verkligen hände under vardagliga situationer. Dessa nackdelar är något som jag måste vara medveten om och ta hänsyn till vid bearbetningen av mina observationer och min datainsamling.

4.1.2 Intervjuer

Kvale (1997) menar att syftet med en kvalitativ forskningsintervju är ”att förstå ämnen från livsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv” (s, 32). Han anser att frågorna vid intervjuer som handlar om personens livsvärld bör vara korta och enkla. Forskare kan sedan ställa en följdfråga av typen: Vad menar du med det? Kan du berätta mer? Har jag förstått dig rätt om jag tror att din uppfattning är...? Det i sin tur kräver kunskap och intresse om området från forskarens sida (Kvale 1997).

Jag har intervjuat två förskollärare som arbetar på samma avdelning. Intervjuerna gjordes i olika syfte. Från förskollärarna ville jag få kunskap om deras bild om kodväxling i förskolans

miljö. Dessutom ville jag få information om barns användning av sina två språk och vad är meningen med att använda sina två språk samtidigt i förskolan (Backman 1998).

Intervjuerna har spelats in för att skapa en möjlighet att kunna studera och sammanfatta samtalen med dem. Jag ställde frågor, som berör kodväxling hos barn i förskolan och barns användning av språkval i olika lärande situationer. Intervjuerna gjordes under förskollärares planeringstid vilket gjorde att de inte behövde känna sig stressade över att gå ifrån sina respektive verksamheter. Intervjuerna varierade mellan 45 till 90 minuter. Jag använde mig av mobilen för att spela in samtalen. Meningen var att intervjun skulle genomföras i en öppen stämning där förskollärarna kunde känna sig trygga att prata och fritt formulera egna upplevelser, kunskaper och tankar kring kodväxlingen och språkvalet i förskolans olika verksamheter. Jag har transkriberat intervjuerna från inspelningarna så ordagrant som möjligt.

4.2 Urval

Studien är gjord på en förskola som ligger i södra Sverige. Förskolan består av tre avdelningar, 53 barn och på samtliga avdelningar är barnen mellan åldrarna ett och sex. På avdelningen (stora barnens avdelning) arbetar tre ordinarie pedagoger: två förskollärare och en barnskötare. De är tre kvinnor och med en stor variation i både ålder och yrkeserfarenhet. Jag har intervjuat de båda förskollärare för att båda har medvetet arbetat med tvåspråkighet och för att de har olika språkkompetenser. Dessutom har de samarbetat med varandra för barnens flerspråkutveckling. För att ge en klar bild av dem, görs här en kort presentation:

Anna

Anna har 30-åriga erfarenheter av förskoleverksamheter. Under sina år som förskollärare har hon arbetat med både förskoleklass och i förskolan. Svenska är hennes modersmål, hon använder sig av det svenska språket i sin verksamhet.

Laila

Laila har arbetat nästan 10 år inom förskoleverksamheter. Hon behärskar både svenska och arabiska. Hon använder sig av båda språken i sin verksamhet.

Tillsammans med Anna och Laila valde jag ut sex barn som jag har följt och observerat vid flera tillfällen under läsåret 2013-2014. De var en pojke och fem flickor. I åldern 3-6 år. Tabellen nedan ger grundläggande information om de sex barn, som i studien kallas **R, Z, I, F, N** och **G**.

Tabell 4.2 Information om de sex informanterna:

Namn	Ålder	Språk	Födelseland
R	5-6 år	Svenska Arabiska	Irak
I	3-4 år	Svenska Arabiska	Sverige
Z	3-4 år	Svenska Arabiska	Sverige
F	3-4 år	Svenska Arabiska	Irak
G	4-5 år	Arabiska	Irak
N	3-4 år	Arabiska Förstår svenska Kan vissa ord på svenska	Sverige

Vi valde just dessa sex barn på grund av att de representerar en bra språkvariation. Samtliga har arabiska som modersmål, varav ett barn bara kan arabiska. Valet av detta barn gjorde vi eftersom barnet kan påverka kodväxlingen hos de övriga barnen i olika sammanhang. Ett annat barn förstår svenska men kan bara säga vissa enkla ord på svenska. Fyra av barnen pratar både arabiska och svenska.

Eftersom jag och förskollärarna (Anna och Laila) ville att observationen skulle ske i sitt naturliga sammanhang i den vardagliga verksamheten i förskolan, valde vi att inte förbereda barnen inför videoobservationerna. Vårt resonemang är att det kan underlätta för barnet att bli filmat medan de leker eller sysslar med något annat i sin vanliga miljö utan att observatören har påverkat omgivningen. Det för att resultatet inte skall påverkas av observatören. Nackleden med att inte förbereda barnen inför videoobservation är att vissa barn kan känna sig förföljda och då blir de inte lika bekväma vilket leder till att de studerande sammanhangen förstörs.

4.3 Avgränsning

Den första avgränsningen behandlar rummet och undersökningen har genomförts i en avdelning i en förskola. Valet av syfte, metod samt begränsningar i resurser, innebär att en generalisering av resultaten inte kan tillämpas utöver den verksamhet som undersökts.

En andra avgränsning har gjorts med hänsyn till begreppet kodväxling. Kodväxling är ett brett begrepp, därför har jag valt att avgränsa det till barnanvändning av kodväxling och pedagogers inställningar till kodväxling inom förskolan. Anledningen till att jag valde att observera sex barn i åldrarna tre-fem år, för att jag tycker att det lämpar sig bäst för just min undersökning, då barn i den åldern kan uttrycka sig mer verbalt.

4.4 Etik

Jag har utgått från de etiska rekommendationerna från Vetenskapsrådet (2002) när det gäller informationen till alla berörda. De innehåller krav på att alla måste ge sitt godkännande till samverkan, och att insamlad data endast ska utnyttjas i forskningssyftet. Vetenskapsrådet (2002) utfärdar ytterligare ett par rekommendationer som visar på förhållningssätt i forskningsprocessen. Det är att undersökningsdeltagare bör få ta del av känsliga avsnitt innan de publiceras och att undersökningsdeltagare ska få veta var forskningsresultatet kommer att publiceras och att de får en rapport om undersökningen.

Jag informerade pedagoger och föräldrar och bad om föräldrarnas skriftliga tillstånd för de sex barnen som skulle delta i studien. Dessutom informerade jag pedagogerna och föräldrarna att barnens och personalens medverkan i min undersökning är frivillig. Jag lovade dem att deras identitet kommer att skyddas. Av etiska skäl har jag valt att använda fingerade namn på informanterna för att skydda deras identitet. Jag meddelade dem att materialet enbart kommer att användas i denna undersökning. Jag förvarade det inspelade materialet så att inga obehöriga kan ta del av det. Mitt mål med det var att skapa en trygg atmosfär så att deltagarna kunde känna sig säkra.

4.5 Genomförande och analys

Studiens material består totalt av 6 timmars videoobservationer, fördelat på två tillfällen med fri lek, två planerade verksamheter inomhus och två tillfällen utomhus. Sammanlagt är det alltså 6 observationstillfällen. Dessutom består materialet av två timmars inspelade intervjuer med två forskollärare.

Jag hanterade min datasamling genom att först transkribera, sedan läste jag igenom de transkriberade intervjuerna, och lyssnade på intervjuinspelningar. Intervjuerna bildade underlag för analys av videoobservationer. Redan vid transkriberingen av intervjuerna påbörjade analysen av materialet och arbetet med att välja bort allt som inte beror på

kodväxling hos barn i förskolan. Enligt Kvale (1997) att syftet med intervjuerna är att få en persons syn på sin verklighet. Därefter granskade jag materialet genom att läsa igenom varje intervjutext ett par gånger, jag ville få en förståelse för helheten. Sedan försökte jag ta ut nyckelord för vad den intervjuade berör, dvs. vad det handlar om, samt försökte jag hitta mönster och anknytningar mellan dessa nyckelorden och förskollärares åsikter (Nyberg 1999). Det gjorde jag genom "en öppen kodning" vilket betyder att reducera, organisera och kategorisera materialet (Hartman 2004). (Backman 1998; Stukar 2005) anser att forskare kan göra kodningen i två steg. Det första steget var att genom materialet försöka hitta några grundtankar, redan vid den första genomgången fick jag några nyckelord och vissa nyckelord förekom ofta som resurs, hjälpmedel, inflytande, inkludering och exkludering. Sedan hittade jag några kategoriseringar och teman som var relevanta för mina frågeställningar. Några av dessa kategoriseringar och teman var:

1. Språkalternering (språkval, kodväxling).
2. Makten (inkluderar, exkluderar, inflytande).
3. Sociala samspelet.

I det andra steget utformade jag den text som på ett tydligt sätt ska visa mitt resultat och min diskussion. I analysen av intervjuerna använde jag mig av följande analysfrågeställningar:

- Hur kodväxling kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang?
- Hur barnen använder sig av kodväxling för att ge extra utbredningar till det sociala samspelet som barnen befinner sig i?

Det blev synligt att det fanns olika gränser och regler som berör kodväxling och samspelet som sker mellan olika individer. Jag valde därefter att analysera det som framträdde med hjälp av mina teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning.

Eftersom fokuset i den föreliggande studien är ta reda på hur språkanvändningen påverkar barns möjligheter till lärande och utveckling i förskolan, erbjuder videoobservationer som en datainsamlingsmetod en potential att få tillgång till förskolans sociala aktiviteter och sociala samspel. Videoobservationerna behandlade jag genom att titta på samtliga filmer för att skapa en överblick över observationstillfällena. Jag valde att analysera barnobservationerna utifrån två olika perspektiv. Det första perspektivet utgår ifrån den sociokulturella teorin, maktperspektiv och även med tidigare forskning för att få kunskap om hur tvåspråkiga barn

använder sig av sina två språk: arabiska och svenska i en tvåspråkig förskolemiljö. I analysen av videoobservationerna använde jag mig av följande analysfrågeställningar:

- Hur använder barn sig av kodväxling för att inkludera eller exkludera andra barnen och pedagoger från sina lekar och samtal?
- På vilket sätt kan kodväxling styras av de sociala normerna och påverka barns sätt att använda språket?
- Är användning av kodväxling i förskolan en resurs eller en begränsning?
- Hur personal i den föreliggande studien förhåller sig till barns kodväxling?

Jag valt att redogöra samtalen mellan barnen, båda på arabiska och svenska för att det skall vara möjligt för tvåspråkiga läsare att läsa dem på båda språken, och för att öka trovärdigheten.

5. Resultat och analys

Jag kommer att redovisa resultaten av intervjuerna med två förskollärare och sex videoobservationer med sex barn utifrån de tidigare forskningarna och mina teoretiska utgångspunkter för att kunna upptäcka och synliggöra betydelsen av kodväxlingen bland tvåspråkiga barn.

I detta kapitel beskrivs först kodväxling som en resurs för barn och verksamhet. Efter detta kommer ett avsnitt om kodväxling som hjälpmedel vid samtal. Till sist kommer en beskrivning av kodväxling som inflytande i förskolan.

5.1 Kodväxling som en resurs för barn och verksamheten

Kodväxling styrs av de sociala normer som påverkar barns sätt att använda språket. Barn kan använda kodväxling till olika syfte beroende på sammanhanget. När barnen lär sig språket, lär de sig också normer runt språkanvändning. När kan man säga vad till vem? Och på vilket språk (Ladberg 2003).

Barnen i min studie använder sig av språkval som en resurs för att höja samtalsnivån och utnyttja sina språkliga kunskaper för att organisera roller. Här kommer några lärande situationer utifrån mitt material där kodväxlingen spelar en stor roll för barns kommunikation och samspel.

5.1.1 Kodväxling som en kommunikativ resurs

På förskolan finns det ett stort antal barn som har arabiska som modersmål. Laila är en av de pedagoger som har arabiska som sitt modersmål. Tillsammans med Anna har hon funderat över vilken betydelse modersmålet kan ha för barns kommutation och samspel och likaså på vilket sätt pedagogers inställning till de olika modersmålen påverkar barnens sociala samspel på en förskola. Så här resonerar de:

Anna: ”Vissa pedagoger tycker att vi ska begränsa användandet av modersmålet och prata svenska, andra vill använda modersmålet som resurs i verksamhet. Jag tycker att både modersmål, och svenskan är lika viktiga i förskolan”.

Anna tycker att det är viktigt med barns båda verbala språk (modersmål och svenska). Språket blir barnets redskap för att uttrycka sig och kommunicera med sin omgivning. På så sätt blir

kodväxling en extra möjlighet för tvåspråkiga barn att ”färglägga” sina samtalsbidrag, i jämförelse med enspråkiga samtal.

Medan **Laila** säger: ”*under fri leken tittade vi på olika lärande situationer på hur barn pratar när de leker tillsammans i olika sammanhang. Någon gång när det bara är arabisktalande barn. Sedan tittade vi på sammanhang när de lekte med andra barn, hur de bytte språk. Vi såg hur skickliga de var i att byta språk*”.

Enligt de medverkande förskollärarna kan kodväxlingen vara en samtalsresurs för barnen i förskolan. Barnen behöver stöd och motivation för att använda sig av kodväxling som en extra möjlighet i förskolans värld. En skicklig pedagog kan nå ett helt annat samspel hos ett barn om verksamheten inte begränsar barns möjligheter till språkval och användning av språkkompetenser i förskolan. På samma sätt visar Björk-Willén (2006) i sin avhandling att många tvåspråkiga barn i förskoleåldern använder kodväxling som en möjlighet för meningsskapande i praktiken. Han hävdar att användningen av flera språk i vardagen ger ytterligare en bredd till det sociala samspelet. Vidare menar han att barnen visar en kreativ och stor förmåga. Ett barns flerspråkighet blir en av flera multimodala resurser som barnet använder för att delta i lekar och organiserade aktiviteter. Och på samma sätt menar Vygotskij (1999) att dialogen och meningen är viktiga begrepp för kunskapsprocessen då inläringen sker genom en social process. Utan social kommunikation sker ingen utveckling av varken språk eller tänkande.

Med andra ord, när barnen möts och kommunicerar så utvecklar de sina språkliga och kommunikativa kompetenser om den pedagogiska verksamheten tillåter och öppnar upp för det. Då använder barnen språkval som strategier för att påverka sina dagar i förskolan. Genom att observera och undersöka hur barnen använder kodväxling kan vi förstå hur de använder språkvalen för att variera deras förhållande till andra barn och vuxna i olika sammanhang i lek och kommunikation.

5.1.2 Exempel 1 på kodväxling som ett kommunikativt redskap

Ett exempel på ovanstående resonemang om hur barnen kan använda kodväxling som ett kommunikativt redskap för lek och samspel på förskolan, är hämtat från mina videoobservationer som visar hur en flicka (**R**) leker doktor. (**R**) utgår ifrån sin egen upplevelse och för den till leken och involverar samtidigt andra barn i leken under hennes villkor. Videoobservationen visar att barnen använder sig av kodväxling i leken. I leken blir

(R) en ledare eftersom det är (R) som har kunskaper om hur det går till på sjukhuset. Hon fördelar rollerna och ger andra barn instruktioner. I leken använder (R) sitt modersmål (arabiska) då det är lättare för henne att förklara för de andra barnen hur de ska agera. Modersmålet blir en länk för henne mellan leken och barnens samspel. Barnens lek kan relateras till Säljö (2000) som talar om språket som bärare till barns erfarenheter och sitt tänkande. Han menar att språket ger oss möjlighet att dela erfarenheter med varandra. Vidare menar han att språket kan fungera som en länk mellan kultur, interaktion och individens tänkande. Barnet i exempel (1) fick genom samspelet med andra och med hjälp av språket (modersmål) nya erfarenheter och då blev artefakterna medierande redskap. Detta tar jag som ett exempel på kommunikation och språkanvändning som medierande resurs och redskap för lärande. Detta ser jag också som ett praktiskt exempel på Säljös definition av mediering. Enligt honom omfattar medieringen sociala och dialogiska interaktionerna som medierar lärande, genom att barnen kan reflektera över sin förståelse och sitt eget lärande tillsammans med andra (Säljö 2000).

I observationerna kan man se hur barnen förhåller sig till språkväxling efter sin kunskap i båda språken. Att barnen känner att modersmålet är ett "godkänt" språk i förskolan är viktigt för att utveckla barns förmågor och användning av kodväxling för att uppnå olika kommunikativa mål. Anna lyfter upp att om barnen har ett välutvecklat modersmål kommer att påverka deras svenska på effektivt sätt. Hon menar att även läroplanen stödjer hennes resonemang om att modersmål och svenska hänger ihop: " *Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden.*" (Läroplanen 2010). På liknade sätt anser Vygotskij (1999) att individens modersmål och andraspråk gemensamt bidrar till varandras utveckling och när barnet lär sig ett nytt språk, använder det ord, begrepp och meningar som man redan har lärt sig på sitt modersmål. Därför spelar välutvecklad kunskap i förstaspråket en viktig roll i andraspråkets utveckling.

Exempel 2

Ett annat exempel på ovanstående resonemang om kodväxling som ett redskap för kommutation och samspel i förskolan, är hämtat från min videosobservation som visar hur Anna lär en flicka (I) att gunga under en lång period. Varje gång de var ute på förskolans gård gav förskollärare (Anna) flickan (I) instruktioner på hur hon ska göra för att gunga, att istället för att försöka gå utanpå gungan, gå in under och klättra upp på gungan. Trots misslyckanden

vid flera olika tillfällen under en lång period gav (I) inte upp. Till slut kunde hon (I) gunga själv med hjälp av Annas instruktioner.

Videosekvenser visar att flickan (I) står på gungan men den rör sig knappt. Anna talar om och visar själv för henne hur hon ska skifta tyngden på fötterna och benen för att få fart. Efter flera försök lyckas flickan (I) med att gunga. Efter ytterligare några minuter så kommer ett annat barn (N) som också vill gunga men vill ha hjälp att bli lyft till den mindre gungan. Anna säger att hon inte tänker lyfta (N) till bebisgungan och om (N) vill gunga får hon försöka med den andra gungan istället. Flickan (I) växlar språket till arabiska och förklarar instruktioner till det andra barnet (N) som går till den andra gungan där flickan (I) visar hur (N) ska göra på arabiska. Här kommer en del av deras konversation

1. Anna I, sätt den ena foten framför och luta dig framåt och bakåt

Framåt, bakåt.

Får du fart då?

2. (I) på svenska: ja, det gör jag.
3. Anna till (N): ska du också gunga. (N pekar på babygungan)
4. Anna: du är ingen bebis. Du är stor. Du kan ta den stora gungan där. Kryp Under.
(I) kan visa dig.
5. (N) till (I) på arabiska: (I) شوفني (visa mig I)
6. (I) till (N) på arabiska: انت تكدرين تمرري راسك من تحت المرجوحة وبعدين ل فوق (Du skulle göra så här ner med huvud och sen upp). (I) kodväxlar till svenska medan hon står på gungan och visar (N) och säger: **hålla så och så**.

Här kommer jag att tolka exemplet på flickan (I) utifrån två olika perspektiv. Enligt Park (2004) finns det olika typer av kodväxling beroende på var kodväxling framkommer i samtalet. Flickan (I) använder sig av den typ av kodväxling som kallas *intersententiell kodväxling*. I rad (6) påbörjar (I) med arabisk mening ”انت تكدرين تمرري راسك من تحت المرجوحة وبعدين ل فوق (Du skulle göra så här ner med huvud och sen upp) sen överlappar hon sitt språk till svenska och sa: ”**hålla så och så**”. Enligt Park (2004:303) sker *intersententiell kodväxling* vid meningsgränser/menings överlappningar mellan två språk.

Från det sociokulturella perspektivet kan situationen tolkas utifrån flickans (I) utveckling och lärande.

Utifrån begreppet *appropriering* sker en utveckling hos flickan (I) genom interaktionen med Anna och ett annat barn (N). Detta skapar en utvecklingsmöjlighet för flickan (I) att inta ett lärande och göra det till sitt eget. Det vill säga att lärdomarna blir till erfarenheter som sedan är möjliga att användas med ett nytt syfte. Alltså *appropriera* (Säljö 2000).

Exemplet på flickan (I) visar att barn förstår att kodväxling är en väg till flickan (N) lärande. Det andra barnet förstår inte vad Anna säger, utan flickan (I) går in och översätter. Hon räknar ut att barnet (N) kommer att förstå bättre på arabiska. När Anna visar det andra barnet hur hen ska gunga kodväxla flickan (I) det till arabiska och förklarar för det andra barnet. Det som var intressant var att barnen fick chans att tänka ut och hitta sina egna lösningar. Barnen är väldigt medvetna om kodväxling, byta språk och om att situationer kräver det ena eller det andra, att denna språkliga medvetenhet parallellt uppmuntras till lärande. Då blir språkvalet en självklar del av samspelet i förskolan (Björk-Willén 2006). Samtidigt är Annas roll och hennes instruktioner till flickan (I) en viktig faktor för att tolka situationen. Det sociala samspelet mellan pedagogen (Anna) och flickan (I) är en viktig faktor för flickans kodväxling och hennes språkval. Om flickan inte fått instruktioner om gungan på svenska, hade hon inte kunnat översätta de instruktionerna till det andra barnet på arabiska. Flickan (I) i samspelet med Anna befinner sig i ett begrepp som kallas ”*närmaste utvecklingszonen*” som hjälper flickan (I) att prestera mer än vad hon klarar själva. Samspelet mellan Anna och flickan (I) uppmärksammar barnens närmaste utvecklingszon och på så sätt utmanas flickan (I) i hennes lärande. Detta synliggörs med verbalt samspel där Anna ger flickan (I) olika förslag, både verbalt och kroppsligt, på hur flickan (I) kan ta sig an uppgiften. Resonemanget har stöd av Vygotskij (1999) som anser att lärande sker i samspel med omgivningen. Lärande är inte en individuell process utan handlar om interaktion mellan den lärande och hans omgivning. På samma tankegång anser Ytterhus (2003) att språket kan betraktas som en del av det sociala samspelet och ett krav för kommunikation med andra och barnen på förskolan använder sig av olika strategier för att ordna sin sociala tillvaro tillsammans med kompisar. Med andra ord att språk och språkliga fenomen som kodväxling fungerar som en del av samspelet.

5.2 Kodväxling som hjälpmedel vid samtal

Anna och Laila arbetar målmedvetet och intensivt i förskolan med modersmål och svenska. Ett exempel från min observation är när de arbetar tillsammans med barn med grodans sagor som handlar om vänskap och känslor. Den arbetar med sagan under en längre period på olika sätt på både svenska och modersmålen. I detta arbete involverar de andra tvåspråkiga personal

från förskolan och barnens föräldrar. Anna läser en saga på svenska och Laila läser samma saga på arabiska.

5.2.1 Exempel 3 på kodväxling som en extra möjlighet vid samtal för tvåspråkiga barn

Laila läser en arabisk saga som heter ”grodan blir glad” för några barn (R, I, Z), sagan handlar om en groda känner sig inte nöjd med att bara vara groda. Han skulle vilja flyga som Ankan, baka kakor som Grisen eller läsa tjocka böcker som Haren. Jag kan ingenting. Jag är bara en vanlig grön groda, snyftar han. Men tänk så fel han har. Han kan hoppa och ingen annan kan göra det. Då blir grodan glad.

När hon är färdig med sagan frågar hon barnen:

1. Laila på arabiska: ماذا شاهد الضفدع عندما نظر الى نفسه في الماء؟

Vad har grodan sett när han tittat på sig själv i vattnet?

2. Z (på arabiska): نفسه. *Sig själv.*

3. Laila (på arabiska): انه ا شاهد نفسه و ا صبح سعيد . لماذا هو سعيد؟

Han ser själv och blir glad. Varför blir han glad?

4. R (på arabiska): لان الضفدعه تسطيع ان تقفز *Därför grodan kan hoppa.*

5. Laila (på arabiska): ماذا يمكن ان يفعل اكثر؟ *vad kan mer göra?*

6. R (på arabiska): يسبح. *simmar.*

7. I (på arabiska): يطير كما العصفور. *flyga som en fågel.*

8. Då R har ändrat sig och hållit med I och uttryckt sig (på arabiska): لا هو يستطيع ان يطير *nej, han kan flyga.*

9. Laila på arabiska: *(من منكم يحب الضفدعة)* vem som tycker om grodan

10. R (på arabiska): jag tycker om (اني احب) *sen kodväxlar hon till svenska- grodan.*

11. I (på arabiska): jag tycker om (اني احب) *sen växla hon till svenska- häst.*

12. Z (på arabiska): jag tycker om (اني احب) *sen kodväxlade till svensk -anka.*

Typen av kodväxling i exempel 3 tolkar jag på två olika sätt.

- utifrån videoobservationen och samtalet ovan mellan barnen (R, I, Z) och även med förskolläraren Laila så tolkar jag det som att barnen använder sig av *intersententiell kodväxling*, som används sparsamt och endast en gång under samtalet. *Intersententiell kodväxlingen* inträffade när Laila frågade barnen vem som tycker om grodan? Då

svarade alla tre barn på ungefär samma sätt, de påbörjar deras svar på arabiska men överlappar sedan till svenska. Ett exempel är när (Z) börjar sin mening på arabiska **اني احب** (*jag tycker om*) och sedan kodväxlar hon till svenska -anka.

Här använder barnen deras språkkompetens för att fylla i med orden som saknas i det ena språket. På samma sätt berättar Anna att *"barnen ibland inte kan kommunicera på svenska eftersom deras ordförråd inte räcker till Då kan de förklara för Laila på arabiska vad de tänker och vill"*. Anna menar att språkkompetens är viktigt, men att fokuset bör ligga på att utveckla barnens förmågor att kommunicera, att kunna uttrycka sig och visa sina känslor. Både Anna och Laila anser att barnen använder kodväxlingen som ett hjälpmedel vid samtal med personal och barn som pratar samma modersmål, även i studien gjorda av Ytterhus (2003) som visar att barnen som har samma modersmål är mest intresserade av att leka med barn som har respektive modersmål. Anna och Laila betonar att kodväxling handlar om hur barn använder sina språk. Hur barn kan uttrycka sig med hjälp av språkval, även om barn inte har majoritetsspråket. På samma sätt menar Aarsaether (2003) att kodväxling har samspelssituationerna som utgångspunkt. Barnen använder språkval och växling mellan olika språk för att framhäva eller överdriva sina bidrag i ett samtal. Han anser att kodväxling hos små barn är en extra möjlighet som barn använder för att organisera det sociala samspelet. På detta sätt blir kodväxling ett samtalshjälpmedel som tvåspråkiga äger.

- En annan tolkning är att barnen i exempel 3 inte saknar ord på arabiska utan barnen letar efter strukturer för att göra rätt istället för kodväxling. När Laila har frågat barnen i rad 5 på arabiska "vad kan mer göra" och då svarade (R) på arabiska att grodan kan simma, men (I) sa att grodan kan flyga som en fågel. Då (R) har ändrat sig och hållit med (I) och sa (på arabiska): nej, han kan flyga. På samma spår kan jag tolka att barnen (I och Z) i rad 10 och 11 har ordet anka och häst på arabiska men att barnen tolkar situationen som att man först ska säga "jag tycker om" på arabiska och sedan säga djuret på svenska eftersom det första barnet (R) gör så. Det handlar kanske inte om att barnet saknar ett ord på arabiska. Barnet letar efter strukturer för att göra rätt istället för att kodväxla.

5.3 Kodväxling och inflytande i förskolan

Medverkande förskollärare beskriver hur barnen använder sina språkliga kunskaper för olika syften. Det handlar inte bara om att använda kodväxling som resurs, göra sig förstådd och att

kommunicera på bästa sätt. Det kan också handla om att använda sina språkliga kunskaper som ett sätt att skaffa sig inflytande över en situation. Barnen kan välja ett språk som inte alla förstår för att de just då bara vill kommunicera med vissa barn, till exempel för att snabbt komma överens om regler för en lek. På så sätt kan förhandlingar mellan barn påverkas av vilka förmågor de har i olika verbalspråk.

5.3.1 Exempel 4 Barns inflytande över en situation

Ett exempel på ovanstående resonemang som handlar om språkval och inflytande är hämtat från en videosobservation som visar två flickor (**R** och **L**) som leker ute i sandlådan på en lekplats. De har hinkar och andra föremål som är fyllda med sand. De lägger sina fyllda hinkar på plattan mellan balansgungan, medan andra barn sitter och gungar på båda sidorna.

- Flickan (**R**) ställer först en hink och säger till andra barnen på arabiska: inte röra på hinken (لا تحركوا السطل) sedan avslutar hon bestämt på svenska: det är inte roligt att rör på hinken.

Hon går och hämtar fler saker. Den andra flickan (**L**) kommer och ställer en hink bredvid. Sedan går hon runt och klättrar upp på plattan. Ett annat barn (**F**) kommer fram och vill också leka med de fyllda hinkarna. Flickan (**R**) säger till henne att det får hon inte, -Nej! På svenska men barnet (**F**) är snabbt och tar tag i hinken och springer iväg. Flickan (**R**) springer efter, hon är inte glad och säger ifrån på arabiska:

1. R: *du får inte vara med, du får inte åka min bil heller* (انت لاتلعب معنا, ولا تركبي في سيارتي)
2. F säger på arabiska: *den här är ingen bil* (هذه ليس سيارة). F har vänt sig till fröken (kan bara svenska) och växlat språket till svenska och förklarat vad som hände mellan dem.
F: R säger att jag får inte vara med.
3. Fröken: alla ska vara med i leken.
4. R säger på arabiska till F: *du får inte ta vår kaka* (انت لاتسطعين ان تاخذين قالب الكيك).
5. F på arabiska: *det är min kaka* (هذه الكيكة لي).

Här kommer den andra flickan (**L**) och säger till **R** på svenska:

6. L: hon kan ta en kaka
7. R: nej hon får inte.

För att kunna analysera och synliggöra den språkliga kodväxlingen i exempel (4) har jag använt mig av *intersententiell* kodväxling, mina teoretiska utgångspunkter och den tidigare forskningen. Både R och F använder sig här av *intersententiell kodväxling* vid två olika tillfällen. Det första tillfället är när R ställer en hink och säger till dem andra barnen på arabiska: لا تحركوا السطل (*inte röra på hinken*) Sedan växlar hon till svenska och säger till barnen: det är inte roligt att röra på hinken. Det andra tillfället är i rad (3) när flickan (F) säger till (R) på arabiska: هذة ليس سيارة (*det här är ingen bil*) sen överlappar hon sitt språk till svenska och säger: R säger att jag får inte var med. Jag tolkar det som att båda flickorna (R och F) har växlat språket från arabiska till svenska vid meningsgränser utifrån deras behov och syfte. Enligt Park (2004 s. 303) sker *intersententiell kodväxling* vid meningsgränser och menings överlappningar mellan två språk.

Utifrån maktperspektiv tolkar jag att (R) använder sina språkkompetenser för att få inflytande över situationen. Exemplet 4 visar att språkvalet och kodväxlingen kan styra andra barn i exemplet och händelsen vilket stämmer med Backlund (2004) definition till makt. Han anser makten som ”en position eller resurser som styr till exempel personer eller händelser. Makten utövas på många olika nivåer och av många olika skäl” (s157). Då blir modersmålet (arabiska) en metod för (R) att stänga av F från leken, som exempelvis när hon säger till (F) på arabiska; ”*du får inte vara med i leken och du får inte ta min kaka heller*”. Citaten visar hur flickan (R) använder sig av kodväxling för att förhandla om makt. Hon markerar inom kodväxling sitt avstånd från flickan (F) och avslutar henne från leken, kodväxlings maktfunktioner handlar om inkludering eller exkludering (Jonsson, 2010). Sedan använder hon arabiska som ett verktyg för att få sin vilja utan att ta risken att pedagogen ska bli arg på henne eftersom att det är bara hon och (F) som kan kommunicera med varandra på arabiska. (R) är smart och använder språkväxling efter sina behov. Det gör hon medvetet efter vad hon har för syfte och omständigheter. Språket kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang (Foucault 1980).

Dessa resultat överensstämmer till stor del med Steensig (2003) som anser att det finns en relation mellan språk och makt och barnen kan använda sig av kodväxling för att vinna maktkamper och att denna förmåga bidrar till att ge barnen en dominerande position i gruppen. På samma sätt anser Anna att barnen använda sig av kodväxling som en strategi för att skaffa inflytande över leken i olika sammanhang: ”*vi har tittat under fri leken på vilka strategier barnen använder sig av i olika sammanhang, för att få som de vill. Till exempel hur barnen använder språket på olika sätt när de vill leka med olika barn.*” Jag menar att flickan

(R) i exempel (4) utnyttjar sin flerspråkighet i samtalet med de övriga barnen i exemplet. Hon använder kodväxling för att skaffa sig makten över leken i sandlådan och då går hon över från majoritetsspråket svenska till minoritetsspråket arabiska.

5.3.2 Inflytande över samtalet - inkludering eller exkludering

Barn kan använda kodväxling som ett verktyg för att bjuda in andra till deras lekar och samtal, det gäller både personal och andra barn. Kultti (2012) har visat i sin avhandling att språkbyten har ett inkluderande syfte, samtidigt kan tvåspråkiga barn använda kodväxling för att utesluta andra barn från sina lekar i olika sammanhang.

Exempel 5 på inkludering och exkludering över barns samtal

Ett exempel på hur barn kan använda kodväxling med inkluderande och exkluderande syfte är följande observation. Fyra barn R och A tillsammans med Z och G åker i en stor bil (leksaker) i förskolan. Alla barnen har arabiska som modersmål. I videodokumentationen med (R) i bilen använder flickan det språk som är mest effektivt. När hon vill att Anna ska vara med pratar hon svenska, om hon tycker det blir bättre resultat med arabiska använder hon det. (G) är en pojke som precis kommit till Sverige. (R) pratar och förhandlar med honom på arabiska såsom hon förhandlar med två andra flickor (A och Z). När (R) känner att hon behöver pedagogens stöd pratar hon svenska så att pedagogen kan stötta henne. Här kommer konversationen mellan de fyra barnen.

1. R (på arabiska): *ni ska ha bälte* (انتم يجب ان تربطوا الاحزامه)

Andra barn börjar kasta saker från bilen, då växlar R språket till svenska och vänder sig till Anna och säger: de kastar vår mat (på svenska)

I samma stund vänder hon sig till barnen och växlar språk till arabiska och säger: *tramsiga*.

مشاغبين

2. Anna frågar R: är du mamma
3. R: Nej, jag är pappa
4. Anna: vem är mamma då?
5. Z: G är mamma

(G) nickar att han är mamma och de andra barnen skrattar åt honom.

6. R till G (på arabiska): *Du är mamma* انت ماما
och sen växlar R till svenska: det är jag som pappa
7. G till R på arabiska: *jag är en pappa* اني بابا
8. R på arabiska: Nej ... det är jag som pappa لا اني بابا
9. G med bestämd röst på arabiska: *det är jag som är pappa* لا اني هو الاب
10. R med mjuk röst på arabiska till G: *båda du och jag är pappor* لا نحن الاثنين ابا

I analysen av den här konversationen mellan de fyra barnen och Anna vill jag definiera vilken typ av kodväxling barnen använder under samtalen, samtidigt vill jag belysa hur barnen utnyttjar deras språkkompetenser utifrån inkludering och exkludering begreppen.

Utifrån observationen ovan talar jag att det mest är flickan (R) som använder sig av *intersententiell kodväxling* i flera sammanhang under samspelet med Anna och andra barn (G och Z). I rad (1) inleder R sin mening på arabiska och säger till barnen: انتم يجب ان تربطوا (ni ska ha bälte) sen växlar hon till svenska och säger: de kastar vår mat. I samma stund vänder hon sig till barnen och växlar språket till arabiska och säger: مشاغبين (*Tramsiga*). I rad (6) startar R sin mening till G på svenska: Du är mamma och sen överlappar R till arabiska: اني بابا (*det är jag som är pappa*).

Observationen är ett exempel på hur flickan (R) inkluderar och exkluderar via samtalet och samspelet med Anna och de andra barnen i leken. Hon pratar svenska när hon vill inkludera Anna i samtalet och få hennes stöd för att klara av situationen. Då använder hon (R) sin svenska för att skapa en gemensam samverkan med Anna. Ett allmänt syfte med tanken om inkludering är att skapa en samhörighet där skillnader ses som en tillgång (Göransson 2004). Samtidigt växlar hon språket till arabiska och exkluderar då Anna från samtalet när hon känner att hon kan styra och förhandla med de andra barnen som är med i leken. Då använder flickan (R) modersmålet för att markera ”deras” samhörighet och ge Anna en känsla av att ”hon” hör inte hit. Alla konstitutioner av social samvaro kan innehålla eller sakna socialt samspel, inkludering och exkludering (Ytterhus 2003 s.18). Här tolkar jag att flickan (R) använder kodväxlingen till sin fördel. Svenska och arabiska används flitigt och medvetet och blir en strategi som ger tillträde till samtalet eller utesluter andra ifrån en samtalet.

Tolkningen ovan får stöd av flera undersökningar som handlar om kodväxling och språkval hos barn i förskolan, bland annat Gumperz (1982) som hävdar att kodväxling är en kommunikativ strategi som talare använder för att nå ett visst intryck. Andra undersökningar liksom Jonsson (2010) anser att barnen kan använda sig av kodväxling för att betona något, för att förtydliga något eller för att markera en nyansskillnad mellan ord på olika språk.

Kodväxling kan även användas för att knyta eller bryta relation mellan kamrater. Medan Håkansson (2003) framhåller att det finns en mening att barn hålla igång två språk samtidigt och växla mellan dem. Barnen använder sig av ”kodväxling för att skapa gemenskap eller/och utesluta någon ur gemenskapen” Håkansson (2003 s.128). På samma tankegång anser Ladberg (2003) att barn kodväxlar mellan språk efter deras behov och utvecklar sina språk på olika sätt beroende på vilka de pratar med, och vad de pratar om. Tvåspråkiga barn har förmågan att kodväxla efter personer, leken och situationer. Svenska och modersmålet används gång på gång som en medveten strategi för att utesluta andra från samtalet eller ge möjlighet att komma in till samtalet.

Det finns olika perspektiv på hur pedagoger ser på kodväxling som är en möjlighet eller ett hinder för förskolansbarn. Det är viktigt för förskollärare och andra pedagoger som jobbar i förskolan, att ha kunskap om kodväxlingsfunktioner (inkludering och exkludering) för att kunna stödja barnen i deras lärande och språkutveckling i förskolan.

6. Diskussion och slutsats

Syftet med denna undersökning har varit att undersöka hur tvåspråkiga barn använder sina två språk, arabiska och svenska, och hur kodväxlingen kan se ut hos barn i en tvåspråkig förskolemiljö, även jag intresserad att titta på vilken inställning har pedagogerna på förskolan till språkval och barnanvändning till kodväxling. Fokus är därmed på hur språkanvändningen påverkar barns möjligheter till lärande och utveckling i förskolan. Studien har en datasamling som består av intervjuer med två förskollärare och sex observationer från den vardagliga verksamheten i förskolan.

I denna del kommer jag föra en diskussion kring litteraturen jag använt och mina reflektioner över metoden. Jag kommer också att diskutera studiens resultat och mina slutsatser i förhållande till tidigare forskning och teorier. Jag avslutar delen med att ge förslag till vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Studien kan genomföras på olika sätt. Jag har valt att använda mig av intervjuer och videoobservationer vilket ingår under begreppet kvalitativ metod. En del av min datasamling består av sex observationer. Observationerna genomfördes med videokamera och har fångat barns samtal i olika sammanhang. Trots det har jag inte använt mig av en särskild metod, som kallas *konversationsanalys*. Detta kan verka konstigt och bör därför diskuteras. Enligt Steensig (2003, s.87) att konversationsanalytisk forskning startas alltid med ett eller flera konkreta samtal som spelas in på ljudband eller video. Samtalen skrivs ut utifrån ett speciellt system och sedan ser analytikern på samtalen (både utskriften och inspelningen) och försöker förstå vad som sker mellan samtalsdeltagarna. Konversationsanalysmetoden är till skillnad från andra former av samtalsforskning, där man ofta utgår från en eller flera bestämda teorier och använder samtalen till att undersöka om dessa teorier verkar sannolika. Det finns flera fördelar att används sig av *konversationsanalys* som metod bland andra att göra konversationsanalytiska undersökningar av tvåspråkiga samtal är att argumentationen blir exakt och detaljerad. En annan fördel med konversationsanalysens arbetsform är social, man kan inte göra en konversationsanalys ensam. Steensig (2003 s 102-103) anser däremot att det finns flera nackdelar med konversationsanalysmetoden som är att konversationsanalys är en långsam arbetsmetod. En annan viktig nackdel är att konversationsanalysen inte säger så mycket om kodväxling i sig, vilket går emot min studies syfte som handlar om barnanvändning av kodväxling. Det betyder att min studie behöver använda sig av andra

former av samtalsforskning som utgår från där en eller flera bestämda teorier och använder samtalen till att undersöka om dessa teorier verkar rimliga till min undersökning. Utifrån detta anser jag att metoderna som används har varit lämplig för den här typen av studie. Kombination av samtalsintervjuer med två förskollärare och videoobservationer av den vardagliga verksamheten i förskolan har gett mig en bild av förskolans praktik som bäst svarar mot studiens syfte.

Jag har använt mig av samtalsintervjuer med två förskollärare, vilket gav mig en möjlighet att förstå deras tankar om barns språkval i sina verksamheter och vad förskolläraren har för kunskaper om kodväxling hos barnen i förskolan. Jag har skrivit ner intervjuerna från inspelningarna så ordagrant som möjligt. Fördelarna med att transkribera intervjuer på detta sätt är att man får med allt som sägs. Nackdelen är att kroppsspråket försvinner helt, vilket jag tror är en förlust då kroppsspråket är en stor del av vårt språk. Däremot gav mig videoobservationerna från olika lärande situationer möjlighet att filma kroppsspråk, gester och blickar. Jag anser att valet av filmning gav mig stora möjligheter att försöka förstå vad som sägs och sker mellan barn och pedagoger och mellan barn. Videoobservationerna har hjälpt mig att återvända till materialet flera gånger och se på det utifrån olika aspekter och perspektiv som berör barns kodväxling i olika sammanhang.

Jag genomförde denna studie i en miljö som jag har erfarenhet av, och enligt mig underlättar det förståelsen. Kunskap och erfarenhet av den verksamhet som observeras kan leda till att det går att se och snabbare förstå vad som sker i förskolans verksamhet. Nackdelar är jag kan tro mig resultatet på efter hand och bli blind för relevanta saker som kommer upp i förskoleverksamheten. Samtidigt har min förförståelse av förskoleverksamheten har varit ibland ett problem eftersom jag har gjort raska tolkningar av barnens samspel och deras användning av kodväxling utifrån olika barnobservationer i förskolemiljö.

6.2 Litteratur och resultatdiskussion

Eftersom litteraturen om kodväxling hos tvåspråkiga barn är begränsad, har jag använt mig av olika ämnesområden så som språk, makt, inflytande, tvåspråkighet och identitet. En del av litteraturen handlar om tvåspråkighet hos barn. Annat handlar om tidigare forskningarna om barns språkliga förmågor, och hur språk, inflytande och identitet hänger samman. Litteraturen hjälpte mig att hitta relationen mellan dessa ämnen och kodväxling.

Jag har i denna undersökning tittat på hur tvåspråkiga barn använder sina två språk, arabiska och svenska, i en tvåspråkig förskolemiljö. Resultatet visar att kodväxling är vanligt och normalt och präglar det dagliga livet på en tvåspråkig förskolsmiljö. Barn som använder kodväxling i sin vardag har stora möjligheter till ett kreativt och rikt samtal. Resultatet visar även att barn använder sina språkkompetenser och språksval efter sina behov. Barnen kan använda kodväxling som en kommunikativ resurs och när de kodväxlar använder de sig av resurser från fler än ett språk. De flesta flerspråkiga barn anpassar sig till situationer. Vid flera observationer har barn använt sig av kodväxling som samtals teknik och hjälpmedel för deras samspel och roller. Barnen i studien har aktivt använt språkval och varierat det efter samtals syfte och relation till samtalspartner, d.v.s. personal och barn. Flera observationer visar att barnen byter språk efter de personer som finns i olika sammanhangen. Exempel (2) på flickan (I) visar hur flickan (I) byter språk från svenska till arabiska på grund av ett annat barn (N). Kodväxling till arabiska är ett naturligt val i exempel 2 eftersom hon räknar ut att barnet (N) kommer att förstå bättre på arabiska. Det som var intressant var att flickan fick en chans att tänka ut och hitta sin egen lösning. I samma sätt betonar Ladberg (2003) att barn kodväxlar mellan språk efter deras behov och utvecklar sina språk på olika sätt beroende på vilka de pratar med, och vad de pratar om.

En annan observation på kodväxling som person relaterad är exempel (5). Där flickan (R) använder sig av kodväxling som är förbunden till hennes samtalspartners (Anna) för att skapa en samhörighetskänsla som gav Anna tillträde till samtalen. Utifrån dialoger med förskollärarna och i videoobservationer från olika lärande situationer i verksamheten visar studien att barnen medvetet byta språk och kodväxlar efter sina behov och syften. Barnen har strategier och växlar mellan arabiska och svenska gång på gång för att uppnå olika kommunikativa mål under sina dagar i förskolan. Resultat från studien visar även att användning av kodväxling framstår som nyckeln till gemenskapen med andra barn i gruppen. Kodväxling fyller för medverkande barn en viktig roll och är ett sätt att kommunicera på och uttrycka sig med.

Utifrån denna slutsats är det viktigt att barn får tillgång till alla sina språk eftersom det kan utöka barns sociala utveckling. Med hjälp av dialog och samtal med sin omgivning, kan barn sätta ord på upplevelser som sker i omvärlden. I flera studier om barns kodväxling har påvisat att fördelen med att barn använda sig kodväxling för att skapa en dramatikeffekt. Kodväxling ger tvåspråkiga barn en ny dimension till samtalen. Barnen använder sig av kodväxling för att kommunicera med andra barn och organisera det sociala samspelet (se t ex Håkansson 2003;

Aarsaether 2003; Kultti, 2012). Om barnen utveckla sitt tänkande, då kommer språket (svenskan och modersmålet) som en naturlig utveckling. När man blir intresserad av något lär man sig också vad det heter på svenska. Resultaten visar att kunskap som barnen får utifrån fler lärande situationer är en viktig del av språkutveckling. Man ska kunna tänka på och kommunicera i olika sammanhang och då utvecklas båda språken. Jag använder mig av Vygotskij som definierade språket som tänkandets sociala medel, och sambandet mellan språk och tänkande grundas under barnets utveckling. Språket och tanken befinner sig i ett dialektiskt förhållande. (Vygotskij 1999).

Det är viktigt att notera att barnen i min studie även använder sig av kodväxling för att förhandla om makt. I exempel (4) använder barnen sig av sina språkkompetenser för att sprida sin makt över situationen, för att snabbt komma på en lösning eller för att komma överens om lekregler. Kodväxling bekräftats som samtalsstrategi mellan gruppen, bland annat genom att kontrollera och styra de olika gruppmedlemmarnas deltagande i gemensamma aktiviteter (Cromdal och Evaldsson 2003). Medan i båda exempel (4 och 5) använder barnen sig av kodväxling för att utesluta andra från samtalet eller ge möjlighet att komma in till samtalet. Dessa resultat stämmer överens till stor del med Jonsson (2010) som visar att språk och språkliga fenomen som kodväxling kan används för att förhandla om makt. Hon menar att kodväxling kan användas för att markera närhet till en grupp (inkludering) eller markerar avstånd från majoritetssamhället (exkludering). Makten förekommer i alla sociala samspel mellan människor. Makten framkallar möjlighet till motstånd och språket kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang (Foucault 1980). I studien förekommer att när barnen inkluderar andra barn till sina lekar och samtal, sker det ett socialt samspel med kompisar och vuxna. Det påträffas även att vissa barn i studien har använt kodväxling för att bestämma över en lek, och även bestämma över andra barnen som finns i leken. I exempel 4 har flickan (R) överlappat från svenska till arabiska för att skaffa makten över leken och flickan (F). Då flickan (F) har visat sitt motstånd dels genom icke accepterar att flickan (R) utövar sin makt över leken, dels översätter hon vidare till sin fröken att flickan (R) vill inte att hon ska vara med i leken. Det intressanta med maktperspektivet i det sammanhanget, är att se hur makten kan skapa motstånd, och hur kodväxling kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang.

Den kreativa förmåga som det innebär att barnen kan två eller flera språk, är viktig kunskap för pedagoger i förskolan, eftersom det där kan bidra till att synliggöra tvåspråkiga barns

resurser. Men även är det viktigt att ha kunskap om kodväxlings maktfunktioner för att sedan kunna ge barnen det stödet som de behöver i sitt lärande och utvecklingen.

Det sociokulturella perspektivet menar att språket är ett viktigt redskap för att skapa kunskaper, vetskap och förståelse i begreppsliga termer. Dessa redskap kan hjälpa oss att jämföra och lära av erfarenheter, med andra ord är människans samspel med artefakter i form av fysiska, språkliga och intellektuella redskap viktiga. Dessa redskap medierar dvs. ger oss möjlighet att dela erfarenheter med varandra (Säljö 2000). Detta resonemang kan relateras till min studie som vilar att språket som icke materiella artefakter har stor betydelse för barns samspel med omgivningen och kommunikation med andra. I exempel 1 använder sig till exempel barnet av språket som artefakter för att dela med sig av erfarenheter och kunskaper om hur det går till på ett sjukhus. Hon utgår ifrån sin egen upplevelse och reflekterar tillsammans med andra barn i leken. Lärandet mediernas genom att barnet kan reflektera över sin förståelse och sitt eget lärande tillsammans med andra (Säljö 2000). Ett annat viktigt begrepp inom det sociokulturella perspektivet är appropriering. Enligt Wertsch (1998) handlar appropriering om att göra kunskaper till sina egna. Jag tolkar det som att flickan (I) i exempel (2) använder sig av appropriering genom samspel med Anna. Flickan får kunskapen och möjligheten som reflekteras till ett lärande. Hon reflekterar över sitt lärande och gör det till sitt eget genom att använda lärandet av hur man kan gunga och lära ett annat barn att gunga. Det vill säga att lärdomarna blir till erfarenheter som sedan är möjliga att användas med ett nytt syfte, vilket kan betraktas som appropriering (Säljö 2000).

Båda Anna och Laila anser det är viktig att barnen känner att modersmålet är ett ”godkänt” språk i förskolan. Förskolläraren menar att det är betydelsefullt att utnyttja alla barnens resurser som finns tillgängliga i förskolan. Det är tillåtet att barnen använder det språk som passar bäst där och då. Modersmålet blir på ett sätt ett komplement till svenskan i den dagliga pedagogiska verksamheten på förskolan. Under samtalet med en av förskolläraren Anna, har hon lyft upp att om barnen har ett välutvecklat modersmål kommer det att påverka deras svenska på effektivt sätt. På liknade sätt menar Vygotskij (1999) att individens modersmål och andraspråk gemensamt bidrar till varandras utveckling. Resultatet visar även att barnen i denna studie uppmuntras i förskolan att prata sitt modersmål i både planerad verksamhet och fri lek, och därför förmedlas det att modersmålet har samma ”värde” som det svenska språket. Vi pedagoger på förskolan talar ofta om att vi lägger grunden och bygger barns framtid. Det stämmer. Det gör vi varje dag. Detsamma gäller språkutveckling på svenska och modersmål. Vi lägger grunden även där genom vår förhållningsätt att bemöta barn med annan bakgrund.

Vårt uppdrag i förskolan är att utveckla det svenska språket samt modersmålet för varje barn i förskolan. Jag anser att de båda medverkande förskollärare har en positiv inställning till barns kodväxling och deras användning i förskolan. Det har förekommit upp i flera sammanhang under intervjuerna att det är viktigt att barnen får möjlighet att använda alla sina språkkompetenser i förskolan. Båda Anna och Laila arbetar målmedvetet och intensivt i förskolan med modersmål och svenska. I exempel (3) arbetar de tillsammans med barnen med godans sagor som handlar om vänskap och känslor. De arbetar på olika sätt både med svenska och modersmålen. Lailas kompetens och sagostund erbjuder barnen att kommunicera på olika sätt. Kommunikationen sker mellan barnen och förskollärare genom både fysiska och språkliga val exempelvis genom att använda vissa ord på svenska för att överföra sina tankar och kunskaper. Laila erbjuder en aktivitet där hon visat en sagostund med utvecklingsmöjligheten där barn kan praktiserar såväl språkliga som sociala kunskaper. Utifrån detta tolkar jag att förskolläraren kunde använda modersmålet systematiskt och utveckla barnens språk och använda modersmålet som ett komplement till svenskan i det dagliga pedagogiska verksamheten på förskolan. Barnen i förskolan som lär sig flera språk kodväxlar ofta vid ord de ännu inte kan på det ena eller det andra språk. Det är ett verktyg att vara kommunikativt kompetent och utnyttja alla de resurser som finns tillgängliga (skolverket 2013).

Utifrån resultaten fick jag en uppfattning om att språkanvändningen påverkar barns möjligheter till lärande och utveckling i förskolan, men det kräver att personal i förskolan har förståelse och en positiv inställning till kodväxling och flerspråkighet i förskolan. Att använda läroplanen som grund för verksamheter, koppla till själva lärandet och språkutveckling kan bli ett redskap för att utveckla det pedagogiska förhållningssättet och bättre verksamheten. Det är bra om det blir kopplat till det vardagliga arbetet. Detta kan leda till diskussioner om arbetssätt och metoder när det gäller att bemöta barn med flera språk och har olika behov i förskolan. Verksamhetens innehåll utgår ifrån barnens värld och erfarenhet. Med förståelse och positiv inställning inom kodväxlings område kan pedagogerna fånga, observera och analysera vad barnen leker och vilket språk de använder, och därefter kan de hjälpa barnen och utveckla deras lek och tankar kring sin värld.

En av mina frågeställningar var att undersöka hur barnen använde sig av olika typer av kodväxling. Enligt Parks avhandling (2004) finns det tre olika typer av kodväxling, intrasententiell kodväxling, intersententiell kodväxling och tag-kodväxling. Jag har använt mig av de tre begreppen för att beskriva hur kodväxling sker och hur den utvecklas när barnen

samspekar med varandra i en lärande miljö. Denna fråga har jag kunnat besvara utifrån mitt insamlade material och slutsatsen, det som framkommer är att barnen använder sig av mest av intersententiell kodväxling. Den typen av kodväxling framkommer (6) gånger i det utvalda materialet. Enligt Park (2004) använder sig barn av olika typer av kodväxling beroende på vart kodväxling framkommer i deras samtal. Hon anser att intersententiell kodväxling kräver minst kompetens i de aktuella språken. Resultaten har visat att den tredje typen av kodväxling som kallas intersententiell kodväxling framkommer aldrig i det valda materialet eftersom den typen av kodväxling kräver större grammatikkunskaper på båda språken (svenska och arabiska). Jag tolkar det som att intersententiell kodväxling framkommer i studien för att den typen kräver mindre kunskap i grammatik, vilket passar bra meddeltagande barns verbala förmåga.

Medverkande förskollärare och litteraturen i min studie anser att språkval har stor betydelse för barns identitet. Förskollärare betonar att stödja och stärka barns identitet är en del av barnens utveckling. Vidare anser de att identitet och kultur hänger ihop. Blir barnen osäkra på sin identitet och sin kultur kan barnen inte heller gå vidare med svenskan. Men med hänsyn till barnens observationer blir det tydligt att materialet inte innehåller några klara exempel på barnen som använder sig av kodväxling som resurs för att stödja barns identitet. Det kan antas att en sådan "reflektion" kodväxlingsförmåga som relaterad till identitet utvecklas först senare i skolåldern. Enligt litteraturen tillgrips den av Svensson (1998) som anser att språket fungerar som en del av identitetsutvecklingen. Det handlar om hur barn kan uttrycka sina innersta tankar och känslor och hur de kan leka språkliga lekar, vrida och vända på ord (modersmål och svenska). Allt detta kräver en mycket god känsla för bägge språk.

Sammanfattningsvis; språket och språkliga fenomen som kodväxling kan fylla en stor del av det sociala samspelet och ett krav för kommunikation med andra barn på förskolan. Barnen använder sig av kodväxling för att ordna sin sociala tillvaro tillsammans med kompisar. De använder sig av språkvalet som en extra resurs för att delta i lek och organiserade aktiviteter i det sociala samspelet. De sociala normer som styr kodväxling lärs in av barnen och påverkar deras sätt att använda språket. Det är viktigt att betona att barnen även kan använda sig av kodväxling utifrån maktperspektiv (inkludering och exkludering), vilken förekommer i alla sociala samspel mellan människor. Makten och språket (kodväxling) har en strak relation och språket kan vara det verktyg som används då makt utövas i olika sammanhang (Foucault 1980). I mötet mellan tvåspråkiga barn på förskolan är språkvalet därför en tydlig maktfaktor.

Barnen är skickliga på att använda sig av olika strategier för att vinna en kamp utöver en lek eller kamrater i förskolan.

7. Vidare forskning

I denna studie har jag fokuserat på arabisk-svensktalande barn. Studien har skett i en mindre omfattning på en förskoleavdelning som har två förskollärare med olika språkkompetenser och 18 barn. Utifrån min studie kan jag inte dra generellt slutsatser angående två språkiga barn men undersökningen har väckt många funderingar om fortsatt forskning på exempelvis; språkval och språkanvändning hos äldre barn, hur kodväxling fungerar och utvecklas hos dem och under vilka villkor. En annan tanke som slagit mig under studiens gång är att en av förskolläraren som deltog i undersökning behärskar både arabiska och svenska, vilket var en tillgång för barn och verksamheten i förskolan. Jag har funderat på hur resultatet hade blivit om pedagogen inte hade den språkkompetensen. Under studiens gång och utifrån diskussioner med förskollärare har begreppet makt och dess relation till kodväxling dykt upp. Det har fått mig fundera på forskning om språk och makt.

8. Litteraturförteckning

- Abrahamsson, Tua och Bergman, Pirkko (2006). *Tankarna springer före...* HLS förlag.
- Ahrne, Göran. & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Arnqvist, Anders (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Backlund, Britt.(2004). *Maktspråksboken: En samling ord och uttryck för och mot makt*. Stockholm: Carlssons.
- Backman, Jarl .(1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Berglund, Raija. (2008). *Ett barns interaktion på två språk: En studie i språkval och kodväxling*. Finland: Vasa universitet. Tillgänglig: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-227-4.pdf
- Björk-Willén, Polly. (2006). *Lära och leka med flera språk: Socialt samspel i flerspråkig förskola*. Linköpings universitet.
- Bråten, Ivar.(1996). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Cromdal, Jakob.& Ewaldsson, Ann-Carita (red.); Aarsæther, Finn .(2003) . *Ett vardagsliv med flera språk*. Stockholm: Liber.
- Foucault, Michel. (1980). *Sexualitetens historia: 1: Viljan att veta*. Gidlunds bokförlag. Södertälje.
- Gumperz, Johan.(1980). *Discourse Strategies*. Cambridge University Press.
- Göransson, Kerstin. (2004). *Barn som blir elever – Om olikheter, undervisning och inkludering. Specialpedagogiska institutet*. Stockholm: Ala FUBs forsknings stiftelse.
- Hyltenstam, Kenneth och Stroud Christopher. (1991). *Språkbyte och språkbevarande: om samiskan och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela. (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: studentlitteratur.
- Holme, Idar & Solvang, Bernt .(1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kavle, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Kultti, Anne. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: villkor för deltagande och lärande*. Göteborg Universitet.
- Ladberg, Gunilla. (2003). *Barn med flera språk: Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola*. Stockholm: Liber.

- Lindqvist, Gunilla .(1999). *Vygotskij Och Skolan: Texter Ur Lev Vygotskijs Pedagogisk Psykologi Kommen*. Stockholm: Studentlitteratur AB.
- Larsson, Sam. (2005). "Kvalitativ metod" – en introduktion. I: *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Vygotskij, Lev Semenovich. (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Vygotskij, Lev Semenovich. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos AB.
- Musk, Nigel & Wedin, Åsa. (2010). *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Nyberg, Rainer. (1999). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar: med stöd av IT och Internet*. Finland: VASA.
- Park, Hyeon-Sook. (2004). *Kodväxling som fenomen – exemplet svenska –koreanska*.I: Hyltensam, Kenneth & Inger Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Salameh, Eva-Kristina.(2003). *Grammatisk och fonologisk utveckling på svenska och arabiska vid tvåspråkig undervisning*. Hämtad från https://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/13180/Salameh_Grammatisk_Educare_11.3.pdf?sequence=2
- Skolverket. *Läroplan för förskolan 98 reviderad 2010*. Hämtad från <http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation>
- Skolverket.(2013). *Flerspråkighet i förskolan*. Myndigheten för skolutveckling.
- Slotte-Lüttge, Anna. (2005). *Ja vet int va de heter på svenska: interaktion mellan tvåspråkiga elever och deras lärare i en enspråkig klassrumsdiskurs*. Åbo: Åbo Akademis förlag. Tillgänglig: <http://bibbild.abo.fi/ediss/2005/SlotteAnna.pdf>
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Ann-Katrin. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Studentlitteratur AB.
- Wertsch, James. (1998). *Mind as Action*. Oxford: Oxford University Press.
- Ytterhus, Borgunn. (2003). *Barns sociala samvaro: inklusion och exklusion i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Ylva, Ellneby. (2007). *Pedagoger mitt i mångfalden*. Vällingby: Sveriges utbildningsradio AB.

9. Bilaga

9.1 Brevet till föräldrar

Kära föräldrar!

Kodväxling hos tvåspråkiga barn i förskolan, det är rubriken för närvarande på mitt examensarbete. Ni föräldrar är det viktigaste era barn har. Det är ni som tar hand om, fostrar och leder dem på rätt spår i deras utveckling mot att bli självständiga personligheter. Så för att få en så bred undersökning som möjligt har jag valt att era barn och deras fröknar ska få hjälpa mig att få en djupare och större förståelse för nyttan med kodväxling och hur barnen använde sina språkval i förskolan. Jag är mycket tacksam om ni vill ställa upp och hjälpa mig med detta. Jag kommer att observera barnen när de är ute, när de kommer in och när de är inne. Detta för att jag ska kunna bilda mig en egen uppfattning om hur barnen använder sina språk i förskolan. Jag ska intervjua pedagogerna för att få deras tankar, reflektioner och syn på kodväxling i förskolan. Alla intervjuer, videosobservationer kommer jag att göra på era barns avdelning. De riktiga namnen kommer givetvis att ändras till några andra för att er identitet ska hållas dold.

Om det är OK att ert/era barn deltar i undersökningen skriv i den nedre delen av detta brev och lämna till pedagogerna så snart som möjligt.

Tack på förhand

Maysam Abbas

Jag godkänner att mitt barn deltar i ovan beskrivna undersökning.

Underskrift: _____

Mitt/mina barn heter: _____

9.2 Frågor till pedagoger

1. Vad betyder ”kodväxling” för dig?
2. Är du bekant med uttrycket ”kodväxling i verksamheter”?
3. Hur använder barn sina språkkompenser i sina leker och samtal?
4. Hur förhåller du dig till kodväxling? Tycker du att den är en resurs eller en brist/ett tecken på att man har bristande språkkunskaper?
5. Kan alla barns språk ses som resurser?
6. På vilket sätt använder du barns språkkompetenser i förskolans verksamhet?
7. Tycker du att du får tillräckligt med kompetensutveckling för att möta alla barns språkkompetenser ska ses som en resurs i verksamheten?